

KO E ONGOONGOLELEI NA'E TOHI E MA'AKE

1 Ko e ngāue 'a Sione ko e Papitaiso. 9 'Oku papitaiso 'a Sisu, 12 'Oku 'ahi'ahi'i ia, 14 'Oku ne malanga: 16 'Oku ne ui 'a Pita, mo 'Anitelū, mo Semisi, mo Sione: 23 'Oku ne fakamo'ui 'ae tokotaha na'e ulusino ai 'ae tēvolo, 29 Mo e fa'e 'ae uaifi 'o Pita, 32 Mo e kakai mahaki tokolahi, 41 Pea ne fakama'a 'ae kilia.

¹ Ko e kamata'anga 'oe ongoongolelei 'a Sisu Kalaisi, ko e 'Alo 'oe 'Otua; ² 'O hangē ko ia 'oku tohi 'i he kau palōfita,

“Vakai, 'oku ou fekau atu hoku fakamelomelo ke mu'omu'a 'i ho 'ao,

'aia te ne teuteu ho hala kiate koe.

³ Ko e le'o 'oe tokotaha 'oku kalanga 'i he toafa,

'Mou teuteu 'ae hala 'oe 'Eiki,

fakatonutonu hono ngaahi 'alu'anga.' ”

⁴ Na'e papitaiso 'e Sione 'i he toafa, mo ne malanga'aki 'ae papitaiso 'oe fakatomala ki he fakamolemole 'oe angahala. ⁵ Pea na'e 'alu atu kiate ia 'ae fonua kotoa pē ko Siutea, pea mo kinautolu 'o Selūsalema, 'onau papitaiso kotoa pē 'iate ia 'i he vaitafe ko Sioatani, 'o vete 'enau ngaahi angahala. ⁶ Pea na'e kofu'aki 'a Sione 'ae fulufulu'i kāmeli, pea nono'o 'aki hono kongā loto 'ae kili'i manu; pea na'a ne kai 'ae he'e mo e me'a hu'amelie 'oe vao; ⁷ Pea na'a ne malanga, 'o pehē, “'Oku muimui 'iate au 'ae tokotaha 'oku lahi kiate au, ko e nono'o 'oe topuva'e 'o'ona 'oku

‘ikai taau mo au ke u punou hifo ‘o vevete. ⁸ Ko e mo‘oni, kuo u papitaiso ‘aki ‘akimoutolu ‘ae vai: ka te ne papitaiso ‘aki ‘akimoutolu ‘ae Laumālie Mā‘oni‘oni.”

⁹ ¶ Pea ‘i he ngaahi ‘aho ko ia, na‘e ha‘u ‘a Sisu mei Nāsaleti ‘o Kaleli, pea papitaiso ia ‘e Sione ‘i Sioatani. ¹⁰ Pea ‘alu hake leva ia mei he vai, pea ne mamata kuo mavaeua ‘ae langi, pea maliu hifo ‘ae Laumālie kiate ia, ‘o hangē ko e lupe: ¹¹ Pea ongo mai ‘ae le‘o mei he langi, *na‘e pehē*, “Ko hoku ‘Alo ‘ofa‘anga koe, ‘aia ‘oku ou fiemālie lahi ai.” ¹² Pea taki leva ia ‘e he Laumālie ki he toafa. ¹³ Pea na‘e ‘i he toafa ia ‘i he ‘aho ‘e fāngofulu, ‘o ‘ahi‘ahi‘i ‘e Sētane; pea na‘e ‘i ai mo ia ‘ae fanga manu kai vao; kae tauhi ia ‘e he kau ‘āngelo. ¹⁴ Pea kuo fakahū ‘a Sione ki he fale fakapōpula, pea ha‘u ‘a Sisu ki Kaleli, ‘o malanga‘aki ‘ae ongoongolelei ‘oe pule‘anga ‘oe ‘Otua, ¹⁵ ‘o ne pehē, “Kuo hokosia ‘ae kuonga, pea ‘oku ofi ‘ae pule‘anga ‘oe ‘Otua: mou fakatomala, pea tui ki he ongoongolelei.”

¹⁶ ¶ Pea ‘i he‘ene hā‘ele ‘i he matātahi ‘o Kaleli, na‘a ne mamata kia Saimone, mo ‘Anitelū ko hono tokoua, ‘oku na lafo ‘ae kupenga ki tahi: he ko e ongo toutai ika ‘akinaua. ¹⁷ Pea pehē ‘e Sisu kiate kinua, “Mo muimui mai ‘iate au, pea te u ngaohi ‘akimoua ke mo toutai tangata.” ¹⁸ Pea na‘a na li‘aki leva, hona kupenga, ‘o muimui ‘iate ia. ¹⁹ Pea ‘alu si‘i atu ia, mo ne mamata kia Semisi ko e *foha* ‘o Sepeti, mo Sione ko hono tokoua, na‘a na ‘i he vaka foki, ‘o pena honau kupenga. ²⁰ Pea ne ui leva ‘akinaua: pea na‘a na li‘aki ‘ena tamai ko Sepeti ‘i he vaka mo e kau ngāue kuo unga, ka na muimui ‘iate ia. ²¹ Pea nau ō ki Kapaneume: pea hū leva

ia ki he falelotu 'i he 'aho Sāpate, 'o ne ako. ²² Pea nau ofo 'i he'ene akonaki: he na'a ne akonaki'i 'akinautolu 'o taau mo ia 'oku mālohi, ka na'e 'ikai hangē ko e kau tangata tohi.

²³ ¶ Pea na'e 'i honau falelotu 'ae tangata na'e 'iate ia 'ae laumālie 'uli: pea kalanga leva ia, ²⁴ 'o pehē, "E Sisu 'o Nāsaleti, tuku ai pe; ko e hā 'akimautolu kiate koe? Kuo ke ha'u ke faka'auha 'akimautolu? 'Oku ou 'ilo koe, ko e tokotaha mā'oni'oni 'oe 'Otua." ²⁵ Pea lolomi ia 'e Sisu, 'o pehē, "Ke ke fakalongo pē, pea ke ha'u kitu'a 'iate ia." ²⁶ Pea kuo haehae ia 'e he laumālie 'uli, mo tangi 'aki 'ae le'o lahi, pea ne toki mahu'i 'iate ia. ²⁷ Pea na'e ofo ai 'akinautolu kotoa pē, ko ia ne nau fakafefehu'i'aki ai 'iate kinautolu, 'o pehē, "Ko e hā 'ae me'a ko eni? Ko e hā 'ae akonaki fo'ou ni? He 'oku fekau 'e ia 'i he mālohi ki he kau laumālie 'uli, pea 'oku nau talangofua kiate ia." ²⁸ Pea na'e mafola leva 'a hono ongoongo 'i he potu kotoa pē 'o Kaleli. ²⁹ Pea kuo nau 'alu mei he falelotu, na'a nau hū, fakataha mo Semisi mo Sione, ki he fale 'o Saimone mo 'Anitelū. ³⁰ Ka na'e tokoto 'ae fa'ē 'ae uaifi 'o Saimone 'oku mahaki ko e mofi; pea nau fakahā leva ia kiate ia. ³¹ Pea ha'u ia 'o puke hono nima, 'o ne fokotu'u ia: pea mahu'i leva 'ae mofi 'iate ia, 'o ne tauhi 'akinautolu. ³² Pea kuo efiafi, 'o fe'unga mo e tō 'ae la'ā, mo 'enau 'omi kiate ia 'akinautolu kotoa pē na'e mahaki, mo kinautolu na'e ulusino ai 'ae kau tēvolo. ³³ Pea fakataha 'ae kolo kotoa pē ki he matapā. ³⁴ Pea fakamo'ui 'e ia 'ae tokolahī na'e mahaki 'i he mahaki kehekehe, mo ne kapusi 'ae kau tēvolo tokolahī: pea ne ta'ofi ke 'oua 'e lea 'ae kau tēvolo, koe'uhi kuo nau 'ilo ia. ³⁵ Pea pongipongi ai, na'a ne tu'u hake 'oku

te'eki 'aho, pea 'alu ia kitua'ā 'o mole atu ki he potu lala, pea lotu ai. ³⁶ Pea muimui 'iate ia 'a Saimone, mo kinautolu na'e 'iate ia. ³⁷ Pea kuo 'ilo ia, pea nau pehē kiate ia, “Oku kumi kotoa pē kiate koe.” ³⁸ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Ke tau ō ki he ngaahi potu kakai 'oku ofi mai, koe'uhi ke u malanga ai foki: he ko ia na'aku ha'u ai.” ³⁹ Pea na'e 'alu 'o malanga 'e ia 'i honau ngaahi falelotu 'i Kāleli kotoa pē, mo ne kapusi 'ae kau tēvolo. ⁴⁰ Pea na'e ha'u kiate ia 'ae kilia, na'e kole kiate ia, 'o tu'ulutui kiate ia, mo ne pehē kiate ia, “Kapau ko ho finangalo 'oku ke fa'a fakama'a au.” ⁴¹ Pea 'alo'ofa 'a Sisu, 'o mafao atu hono nima, 'o ala kiate ia, pea ne pehē ki ai, “Ko hoku loto ia; ke ke ma'a koe.” ⁴² Pea kuo lea ia, mo 'ene mahu'i leva 'ae kilia 'iate ia, pea ma'a ai ia. ⁴³ Pea ne na'ina'i mālohi kiate ia, pea toki fekau ke ne 'alu: ⁴⁴ 'o ne pehē ki ai, “Vakai 'oua na'a ke lea ki ha taha: ka ke 'alu, 'o fakahā Ko e ki he taula'eiki, mo 'atu 'ae ngaahi me'a na'e fekau 'e Mōsese koe'uhi ko ho'o fakama'a, ko e fakamo'oni kiate kinautolu.” ⁴⁵ Ka na'e 'alu atu ia, 'o ne kamata fakahā 'o lahi, mo fanongonongo 'ae me'a ni, ko ia na'e 'ikai ai ke toe fa'a 'alu fakahā 'a Sisu 'i he kolo, ka na'e 'i tua'ā ia 'i he ngaahi potu lala: pea na'a nau ha'u mei he potu kotoa pē kiate ia.

2

1 'Oku fakamo'ui 'e Kalaisi 'ae tokotaha na'e mahaki tete, 14 'Oku ne ui 'a Mātiu mei he tukuhau'anga, 15 'Oku kai fakataha mo e kau tānaki tukuhau mo e angahala, 18 'Oku ne fakahā hono 'uhinga 'oe ta'e'aukai 'a 'ene kau ākongā, 23

Pea mo 'enau toli 'ae fua 'oe uite 'i he 'aho Sāpate.

¹ Pea hili 'ae ngaahi 'aho pea toe 'alu ia ki Kapaneume; pea kuo ongo atu 'oku 'i he fale ia.

² Pea fakataha leva 'ae fu'u tokolahi, na'e 'ikai ke fa'a hao 'i he fale, pe ofi ki he matapā: pea malanga'aki 'e ia 'ae folofola kiate kinautolu.

³ Pea na'e 'omi mo kinautolu kiate ia 'ae tokotaha na'e mahaki tete, 'aia na'e fata 'e he toko fā.

⁴ Pea 'i he 'ikai te nau fa'a hao 'o ofi kiate ia koe'uhi ko e kakai, na'a nau tatala 'ae 'ato 'oe fale na'e 'i ai ia: pea kuo hae'i ia, na'a nau tukutuku hifo 'ae mohenga na'e tokoto ai 'ae mahaki tete.

⁵ Pea kuo mamata 'a Sisu ki he'enau tui, pea pehē 'e ia ki he mahaki tete, "Foha, kuo fakamolemole ho'o ngaahi angahala."

⁶ Ka na'e nofo ai 'ae ni'ihī 'oe kau tangata tohi, 'onau fifili 'i honau loto, 'o pehē,

⁷ "Ko e hā 'oku lea fie 'Otua pehē ai 'ae tangata ni? Ko hai 'e fa'a fakamolemole 'ae angahala ka ko e 'Otua pe?"

⁸ Pea kuo 'ilo'i leva 'e Sisu 'i hono loto 'oku pehē 'enau fifili 'i honau loto, pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko e hā 'oku mou fifili ai 'i homou loto ki he ngaahi me'a ni?"

⁹ He 'oku faingofua 'a fē, 'ae lea 'aki ki he mahaki tete, 'Kuo fakamolemole ho'o ngaahi angahala,' pe ko e lea, 'Tu'u hake, 'o to'o ho mohenga, mo ke 'alu?"

¹⁰ Ka koe'uhi ke mou 'ilo 'oku 'i he Foha 'oe tangata 'ae mālohi 'i māmani ke fakamolemole 'ae angahala," (pea pehē 'e ia ki he mahaki tete),

¹¹ "Oku ou pehē atu kiate koe, Tu'u hake, 'o to'o ho mohenga, mo ke 'alu ki ho fale."

¹² Pea tu'u hake leva ia, 'o to'o 'ae mohenga, pea ne 'alu kitu'a 'i he 'ao 'okinautolu kotoa pē; ko ia ne nau ofo ai kotoa pē, mo fakamālō ki he 'Otua, 'onau pehē, "Kuo te'eki te

tau mamata 'i ha me'a pehē.” ¹³ Pea toe 'alu atu ia ki he matātahi; pea kātoa kiate ia 'ae kakai kotoa pē, pea ne akonaki'i 'akinautolu. ¹⁴ Pea 'i he'ene 'alu atu, na'a ne mamata kia Livai ko e *foha* 'o 'Alefiusi, 'oku nofo ia 'i he tukupau'anga, pea ne pehē kiate ia, “Muimui kiate au.” Pea tu'u ia 'o muimui 'iate ia. ¹⁵ Pea 'i he nofo 'a Sisu 'i hono fale, 'o kai, na'e tokolahi 'ae tănaki tukupau mo e angahala, na'a nau nonofo mo Sisu mo 'ene kau ākonga: he na'e tokolahi 'akinautolu na'e muimui 'iate ia. ¹⁶ Pea 'i he mamata 'e he kau tangata tohi mo e Fālesi 'oku ne kai mo e kau tănaki tukupau mo e angahala, na'a nau pehē ki he'ene kau ākonga, “Ko e hā 'oku kai mo inu fakataha ai ia mo e kau tănaki tukupau mo e angahala?” ¹⁷ Pea kuo fanongo 'a Sisu ki ai, pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “‘Oku 'ikai 'aonga 'ae faito'o kiate kinautolu 'oku mālōlō, ka ki he mahaki: na'e 'ikai teu ha'u ke ui 'ae mā'oni'oni, ka ko e angahala ke fakatomala.” ¹⁸ Pea na'e fa'a 'aukai 'ae kau ākonga 'a Sione mo e ākonga 'ae kau Fālesi: pea nau ha'u 'o pehē kiate ia, “Ko e hā 'oku fa'a 'aukai ai 'ae kau ākonga 'a Sione pea mo e Fālesi, ka 'oku 'ikai 'aukai ho'o kau ākonga?” ¹⁹ Pea pehē 'e Sisu kiate kinautolu, “E fa'a 'aukai 'ae kāinga 'oe tangata ta'ane, 'i he kei 'iate kinautolu 'ae tangata ta'ane? E 'ikai te nau fa'a 'aukai 'i he lolotonga 'oku 'iate kinautolu 'ae tangata ta'ane. ²⁰ Kae hoko 'ae ngaahi 'aho 'e 'ave ai 'iate kinautolu 'ae tangata ta'ane, pea ko e ngaahi 'aho ko ia te nau toki 'aukai ai. ²¹ “‘Oku 'ikai foki ha taha te ne 'ai ha konga me'a fo'ou ki he kofu motu'a: he ko e *konga* fo'ou 'oku 'ai ke 'oposi 'aki, 'e mafaufau ai ia pea 'e 'āsili ai hono mahaehae. ²² Pea 'oku 'ikai utu 'eha taha

'ae uaine fo'ou ki he ngaahi hina 'oku motu'a; ka pehē 'e hae'i 'e he uaine fo'ou 'ae ngaahi hina, pea malingi 'ae uaine, pea maumau 'ae hina; ka 'oku 'utu 'ae uaine fo'ou ki he ngaahi hina fo'ou.” ²³ Pea na'e 'alu ia 'i he ngaahi ngoue uite 'i he 'aho Sāpate; pea 'i he'enau 'alu, na'e kamata toli 'e he'ene kau ākongā 'ae fua 'oe uite. ²⁴ Pea pehē 'e he kau Fālesi kiate ia, “Vakai, ko e hā 'oku nau fai ai 'i he 'aho Sāpate 'aia 'oku 'ikai ngofua?” ²⁵ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Na'e 'ikai te mou lau 'aia na'e fai 'e Tevita, 'i he'ene tu'utāmaki, mo fiekaia, 'aia mo kinautolu na'e 'iate ia? ²⁶ 'A 'ene hū ki he fale 'oe 'Otua 'i he ngaahi 'aho 'o 'Apiata ko e taula'eiki lahi, 'o ne kai 'ae mā 'oe 'ao, 'aia na'e 'ikai ngofua ke kai ka ko e kau taula'eiki pe, pea ne 'ange foki kiate kinautolu na'e 'iate ia? ²⁷ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, Na'e *ngaohi* 'ae Sāpate koe'uhi ko e tangata, ka na'e 'ikai ngaohi 'ae tangata koe'uhi ko e Sāpate: ²⁸ ko ia ko e Foha 'oe tangata ko e 'Eiki ia 'oe Sāpate foki.”

3

1 'Oku fakamo'ui 'e Kalaisi 'ae nima mate, 10 Mo e mahaki kehekehe: 11 'Oku ne lolomi 'ae kau laumālie 'uli: 13 'Oku ne fill 'a hono kau 'aposetolo 'e toko hongofulu ma toko ua: 22 'Oku ne fakahā 'oku 'ikai kau ia mo Pelisipupe: 31 'Oku ne fakahā pe ko hai hono tokoua, mo e tuofefine mo 'ene fa'ē.

¹ Pea toe hū ia ki he falelotu; pea na'e 'i ai 'ae tangata kuo mate hono nima. ² Pea na'a nau lamasia, pe te ne fakamo'ui ia 'i he 'aho Sāpate: ka nau fakakovi'i ai ia. ³ Pea pehē 'e ia ki he tangata na'e nima mate, “Tu'u mai.” ⁴ Pea ne

pehē kiate kinautolu, “Oku ngofua ke fai lelei ‘i he ngaahi ‘aho Sāpate, pe ko e fai kovi? Ke fakamo‘ui, pe tāmata‘i?” Ka na‘a nau fakalongo pe. ⁵ Pea kuo vakai foli ‘e ia ‘akinautolu kuo tuputāmaki, he na‘e mamahi ia koe‘uhi ko e fefeka ‘o honau loto, pea ne pehē ki he tangata, “Mafao mai ho nima.” Pea ne mafao atu ia: pea fakamo‘ui hono nima ‘o hangē ko *hono nima* e taha. ⁶ Pea na‘e ‘alu kitu‘a ‘ae kau Fālesi, ‘onau alea leva mo e kau Helotiane kiate ia, pe fēfee‘i ‘enau tāmata‘i ia. ⁷ Ka na‘e ‘alu ‘a Sisu mo ‘ene kau ākonga ki he tahi: pea muimui kiate ia ‘ae fu‘u tokolahi mei Kāleli mo Siutea, ⁸ Pea na‘e ha‘u kiate ia, mei Selūsalema, mo ‘Aitumia, mo e tu‘a Sioatani, mo kinautolu na‘e ofi ki Taia mo Saitoni, ‘ae fu‘u tokolahi ‘i he‘enau fanongo ki he ngaahi me‘a lahi kuo ne fai. ⁹ Pea na‘e fekau ‘e ia ki he‘ene kau ākonga, ke ‘ai ha vaka si‘i ke tatali kiate ia, koe‘uhi ko e fu‘u tokolahi, telia na‘a nau faka‘efihia‘i ia. ¹⁰ He kuo ne fakamo‘ui ‘ae tokolahi; ko ia ne nau faka‘efihia‘i ia, ka nau ala kiate ia, ‘akinautolu na‘e mahaki. ¹¹ Pea mo e kau laumālie ‘uli, ‘i he‘enau mamata kiate ia, na‘a nau tō ki lalo ‘i hono ‘ao, pea tangi, ‘o pehē, “Ko e ‘Alo koe ‘oe ‘Otua.” ¹² Pea ne fekau mālohi kiate kinautolu, ke ‘oua na‘a nau fakahā ia. ¹³ Pea na‘e ‘alu hake ia ki he mo‘unga, ‘o ne ui kiate ia ‘akinautolu na‘e loto ia ki ai: pea nau ‘alu ange kiate ia. ¹⁴ Pea ne tu‘utu‘uni ‘ae toko hongofulu ma toko ua, ke nau ‘iate ia, pea koe‘uhi ke ne fekau atu ‘akinautolu ke malanga, ¹⁵ Pea ke ma‘u ‘ae mālohi ke fakamo‘ui ‘ae ngaahi mahaki, mo kapusi ‘ae kau tēvolo: ¹⁶ Ko Saimone na‘a ne fakahingoa ko Pita; ¹⁷ mo Semisi ko e *foha* ‘o Sepeti, mo Sione ko e tokoua ‘o Semisi; pea ne fakahingoa ‘akinaua ko

Poaneasesi, 'a ia, "Ko e ongo foha 'oe mana:" ¹⁸ mo 'Anitelū, mo Filipe, mo Pātolomiu, mo Mātiu, mo Tōmasi, mo Semisi ko e *foha* 'o 'Alefiusi, mo Tatiusi, mo Saimone ko e Kēnani, ¹⁹ mo Siutasi 'Isikaliote 'aia foki na'a ne lavaki'i ia: pea na'a nau hū ki ha fale.

²⁰ ¶ Pea toe fakataha 'ae kakai, ko ia na'e 'ikai ai te nau fa'a fai 'enau kai mā. ²¹ Pea 'i he fanongo ki ai 'a hono kāinga, na'a nau 'alu atu ko hono puke: he na'a nau pehē, "Kuo vale ia."

²² ¶ Pea na'e pehē 'e he kau tangata tohi na'e 'alu hifo mei Selūsalema, "'Oku 'iate ia 'a Pelisipupe, pea 'oku ne kapusi 'ae kau tēvolo 'i he 'eiki 'oe kau tēvolo.'" ²³ Pea ne ui 'akinautolu, mo ne pehē kiate kinautolu 'i he ngaahi fakatātā, "E fa'a kapusi fēfē 'e Sētane 'a Sētane? ²⁴ Pea kapau 'e fe'ite'itani ha pule'anga, 'e 'ikai tu'uma'u 'ae pule'anga ko ia. ²⁵ Pea kapau 'e fe'ite'itani ha fale, 'e 'ikai tu'uma'u 'ae fale ko ia. ²⁶ Pea kapau 'e angatu'u 'a Sētane kiate ia, mo fe'ite'itani, 'e 'ikai tu'uma'u ia, kae ngata ai ia. ²⁷ "E 'ikai ha taha te ne fa'a hū ki he fale 'oe tokotaha mālohi, mo kaiha'asi 'ene ngaahi koloa, ka 'i he'ene tomu'a ha'i 'ae tokotaha mālohi; pea te ne toki kaiha'asi 'ene koloa. ²⁸ "Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, 'E fakamolemole 'ae ngaahi hia kotoa pē 'ae fānau 'ae tangata, mo e lohiaki'i 'aia kotoa pē te nau lohiaki: ²⁹ Ka ko e lohiaki'i 'oe Laumālie Mā'oni'oni 'e 'ikai fakamolemolea 'o lauikuonga, ka 'oku tu'utāmaki ia ki he mala'ia ta'engata:" ³⁰ Koe'uhi na'e pehē 'ekinautolu, "'Oku 'iate ia 'ae laumālie 'uli."

³¹ ¶ Pea na'e toki ha'u 'a hono kāinga mo 'ene fa'ē, 'onau tutu'u 'itu'a, pea nau fekau kiate ia. ³² Pea

pehē kiate ia 'e he kakai na'a nau nofo 'o kāpui ia, "Vakai, ko ho'o fa'ē mo ho kāinga 'oku 'itu'a, ko 'enau kumi koe." ³³ Pea lea ia, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ko hai 'eku fa'ē mo hoku kāinga?" ³⁴ Pea vakai foli 'e ia 'akinautolu na'a nau nofo 'o kāpui ia, mo ne pehē, "Vakai, ko 'eku fa'ē mo hoku kāinga! ³⁵ He ko ia te ne fai 'ae finangalo 'oe 'Otua, ko hoku tokoua ia, mo hoku tuofefine, mo 'eku fa'ē."

4

1 Ko e fakatātā 'oe tūtūu'i, 14 Mo hono fakamatala. 21 Ke tau fakamaama 'ae kakai kehe. 26 Ko e fakatātā 'oe tenga na'e tupu fakalilolilo pe, 30 Ko e tenga'i musita. 35 'Oku lolomi 'e Kalaisi 'ae taufa 'i tahi.

¹ Pea toe kamata akonaki ia 'i he matātahi: pea kuo kātoa kiate ia 'ae fu'u kakai, ko ia ne heka ai ia ki he vaka, 'o nofo 'i tahi: pea na'e 'i 'uta 'o ofi ki tahi 'ae kakai kotoa pē. ² Pea ne akonaki 'aki 'akinautolu 'ae me'a kehekehe 'i he fakatātā, 'o ne pehē kiate kinautolu 'i he'ene akonaki, ³ "Fanongo; Vakai, na'e 'alu atu 'ae tangata tūtūu'i ke tūtūu'i: ⁴ Pea 'i he'ene tūtūu'i, na'e mokulu 'a e *tenga* ni'ihī 'i he ve'e hala, pea ha'u 'ae fanga manupuna 'oe 'atā, 'o kai 'o 'osi ia. ⁵ Pea mokulu 'ae ni'ihī ki he potu makamaka, na'e si'i ai 'ae kelekele; pea tupu leva ia, koe'uhi na'e 'ikai matolu 'ae kelekele: ⁶ Ka 'i he 'alu hake 'ae la'ā, na'e vela ai ia; pea koe'uhi na'e 'ikai hano aka, ne mate ia. ⁷ Pea mokulu 'ae ni'ihī ki he 'akau talatala, pea tupu hake 'ae 'akau talatala, 'o fakakāsia ia, pea 'ikai ai hano fua. ⁸ Pea mokulu 'ae ni'ihī ki he kelekele lelei, pea tupu hake 'ae fua 'o lahi; 'o

taki tolungofulu 'ae ni'ihī, pea taki onongofulu 'ae ni'ihī, pea taki teau 'ae ni'ihī.” ⁹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Ko ia 'oku telinga ongo, ke ongo'i ia.” ¹⁰ Pea kuo tokotaha pe ia, pea ko kinautolu na'e 'iate ia mo e toko hongofulu ma toko ua, na'a nau fehu'i kiate ia ki he fakatātā. ¹¹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Kuo tuku kiate kimoutolu ke mou 'ilo 'ae me'a lilo 'oe pule'anga 'oe 'Otua: ka 'oku fai 'ae ngaahi me'ani kotoa pē 'i he fakatātā kiate kinautolu 'oku 'itu'a: ¹² Koe'uhi “Oku nau 'ā 'o mamata, kae 'ikai 'ilo; pea 'oku nau fanongo mo ongo, kae 'ikai tokanga; telia na'a 'iloange kuo liliu ai 'akinautolu, pea fakamolemole ai 'enau ngaahi hia.” ¹³ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Oku 'ikai te mou 'ilo 'ae fakatātā ni? Pea te mou 'ilo fēfē 'ae ngaahi fakatātā kotoa pē?

¹⁴ ¶ Ko e tangata tūtūu'i 'oku ne tūtūu'i 'ae folofola. ¹⁵ Ko kinautolu eni 'i he ve'e hala, 'aia 'oku tūtūu'i ki ai 'ae folofola; pea kuo nau fanongo, pea ha'u leva 'a Sētane, 'o 'ave 'ae folofola na'e tūtūu'i ki honau loto. ¹⁶ Pea ko kinautolu eni foki kuo tūtūu'i 'i he potu maka'ia; 'i he'enau fanongo ki he folofola 'oku nau ma'u leva ia 'i he fiefia; ¹⁷ Ka 'oku 'ikai ha aka 'iate kinautolu, ko ia 'oku nau ma'u ai ia 'o fuonounou: pea ka tupu 'ae mamahi pe 'ae fakatanga, koe'uhi ko e folofola, 'oku hinga leva 'akinautolu. ¹⁸ Pea ko kinautolu eni kuo tūtūu'i ki he 'akau talatala; 'oku nau fanongo ki he folofola, ¹⁹ Ka ko e tokanga ki māmani, mo e kākā 'oe koloa, mo e hū 'ae holi lahi ki he ngaahi me'a kehekehe, 'oku kāsia ai 'ae folofola, pea ta'efua ai ia. ²⁰ Pea ko kinautolu eni kuo tūtūu'i ki he kekekele lelei; 'oku nau fanongo ki he folofola, pea ma'u ia, pea tupu

ai 'ae fua, ko e taki tolungofulu 'ae ni'ihī, pea taki onongofulu 'ae ni'ihī, pea taki teau 'ae ni'ihī.”

²¹ ¶ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Oku 'omi koā ha maama ke tuku 'i he lalo puha fua, pe 'i lalo mohenga? Kae 'ikai ke fokotu'u ki he tu'unga maama? ²² He 'oku 'ikai ha me'a 'oku 'ufi'ufi, 'e ta'efakahā; pea 'oku 'ikai ha me'a fakalilolilo, 'e ta'e'iloa. ²³ Ko e tangata ko ia 'oku telinga ongo, ke ongo'i ia.” ²⁴ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Tokanga ki he me'a 'oku mou fanongo ki ai: he ko e me'a fuofua te mou fua 'aki, 'e *toe* fua 'aki kiate kimoutolu: pea 'e foaki fakalahi kiate kimoutolu 'oku tokanga. ²⁵ He ko ia 'oku ne ma'u, 'e *toe* foaki kiate ia: pea ko ia 'oku 'ikai ke ma'u, 'e to'o meiate ia 'aia 'oku ne ma'u.”

²⁶ ¶ Pea pehē 'e ia, “Ko e pule'anga 'oe 'Otua 'oku tatau mo e tenga na'e lī 'e ha tangata ki he kekelele; ²⁷ Pea mohe ia, mo tu'u hake, 'i he pō mo e 'aho, pea mo'ui 'ae tenga 'o tupu hake, 'oku 'ikai te ne 'ilo pe 'oku fēfē. ²⁸ He 'oku tupu 'i he kekelele 'ae fua 'o'ona pe; ko e 'uluaki ko e muka, pea hoko mo e fua, pea toki hoko mo e uite kuo motu'a. ²⁹ Pea ka motu'a 'ae fua, 'oku ne 'ai leva 'ae hele tu'usi, koe'uhi kuo hoko 'ae ututa'u.

³⁰ ¶ “Pea pehē 'e ia, Te tau fakatatau ki he hā 'ae pule'anga 'oe 'Otua? Pe ko e hā ha fakatātā te tau fakatatau ia ki ai? ³¹ 'Oku tatau ia mo e tenga'i musita, 'aia 'oka tūtuu'i ki he kekelele, 'oku si'i taha pe 'i he ngaahi tenga kotoa pē 'oku 'i he kekelele: ³² Ka kuo tūtuu'i ia, pea tupu hake, 'o hoko 'o lahi 'i he fa'ahinga 'akau iiki kotoa pē, pea tupu ia 'o va'ava'a lalahi: ko ia 'oku fa'a nofo 'ae fanga manu 'oe 'atā 'i hono malumalu.” ³³ Pea 'i he ngaahi

fakatātā pehē 'o lahi, na'a ne lea 'aki 'ae lea kiate kinautolu, 'o fakatatau ki he'enau fa'a fanongo. ³⁴ Pea na'e 'ikai te ne lea kiate kinautolu ka 'i he fakatātā pe: pea *'i he'enau nonofo* ko kinautolu pe, na'a ne fakamatala 'ae me'a kotoa pē ki he'ene kau ākonga. ³⁵ Pea kuo efiafi 'i he 'aho ko ia, na'a ne pehē kiate kinautolu, "Ke tau ō ki he kauvai 'e taha." ³⁶ Pea kuo nau fekau ke 'alu 'ae kakai, pea nau 'ave ia 'i he'ene kei 'i he vaka. Pea na'e folau mo ia 'ae ngaahi vaka iiki. ³⁷ Pea na'e tupu 'ae fu'u matangi lahi, pea fe'ohofi 'ae ngaahi peau ki he vaka, pea ngoto ai. ³⁸ Pea na'a ne 'i he taumuli 'oe vaka, 'o mohe ki he 'olunga: pea na'a nau fafangu ia, 'o pehē kiate ia, "Eiki, 'oku 'ikai te ke tokanga'i te tau mate?" ³⁹ Pea tu'u hake ia, 'o lolomi 'ae matangi, mo ne pehē ki he tahi, "Fiemālie, pea ke tokalelei." Pea na'e malū 'ae matangi, 'o mātu'aki tofukī. ⁴⁰ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko e hā 'oku mou manavasi'i pehē ai? Ko e hā 'oku 'ikai ai ha'amou tui?" ⁴¹ Pea na'a nau manavahē lahi 'aupito, mo nau fepehē'aki, "Ko hai 'ae tangata ni, ke talangofua pehē 'ae matangi mo e tahi kiate ia?"

5

1 'Oku kapusi 'e Sisu 'ae lisione 'oe laumālie 'uli, 13 'Oku nau hū ki he fanga puaka. 25 'Oku ne fakamo'ui 'ae fefine na'e 'au, 35 'Oku ne fokotu'u mo'ui 'ae 'ofefine 'o Sailosi.

¹ Pea na'a nau tuku mai ki he kauvai 'e taha 'oe tahi, ki he fonua 'oe kakai Kataline. ² Pea kuo ha'u ia mei he vaka, pea fakafetaulaki leva kiate ia 'ae tangata mei he ngaahi fa'itoka, pea na'e 'iate ia 'ae laumālie 'uli, ³ Pea na'e nofo pe ia 'i he ngaahi

fa'itoka; pea na'e 'ikai ha tangata te ne fa'a ha'i 'aki ia 'ae ngaahi ukamea fihifihi: ⁴ He koe'uhi kuo liunga lahi hono ha'i 'aki 'ae ngaahi ukamea fakama'u mo e ngaahi ukamea fihifihi, pea kuo ne motumotu 'ae ngaahi ukamea fihifihi, pea motumotu mo e ngaahi ukamea fakama'u: pea kuo 'ikai fa'a fakalalata ia 'e ha taha. ⁵ Pea na'e 'i he ngaahi mo'unga ia mo e ngaahi fa'itoka ma'uaipē, 'i he pō mo e 'aho, 'o ne tangi ai, mo ne tafatafa'i 'aki ia 'ae ngaahi maka. ⁶ Ka 'i he'ene mamata mei he mama'o kia Sisu, na'a ne lele 'o hū kiate ia. ⁷ 'O tangi le'o lahi, 'o ne pehē, "Ko e hā au kiate koe, Sisu, ko e 'Alo 'oe fungani 'Otua mā'olunga? 'Oku ou hū tōtōaki kiate koe 'i he 'Otua, ke 'oua na'a ke fakamamahi'i au." ⁸ (He na'a ne pehē kiate ia, "Ha'u kitu'a mei he tangata, 'a koe ko e laumālie 'uli.") ⁹ Pea ne fehu'i kiate ia, "Ko hai ho hingoa?" Pea pehēange 'e ia, "Ko Lisione hoku hingoa; he 'oku mau tokolahi." ¹⁰ Pea ne kole fakamātoato kiate ia ke 'oua na'a ne kapusi 'akinautolu mei he fonua. ¹¹ Pea na'e 'i ai, 'o ofi ki he ngaahi mo'unga, 'ae fanga puaka lahi na'e fafanga. ¹² Pea kole 'e he kau laumālie kotoa pē kiate ia, 'o pehē, "Fekau 'akinautolu ki he fanga puaka, koe'uhi ke mau hū ki ai." ¹³ Pea tuku leva 'e Sisu ke nau *fai ia*. Pea 'alu atu 'ae kau laumālie 'uli, 'o hū ki he fanga puaka: pea felele'i 'o 'oho 'ae fanga puaka 'i he potu tahifohifo ki tahi, (na'a nau toko ua afe nai;) pea melema 'i he tahi. ¹⁴ Pea feholaki 'akinautolu na'e tauhi 'ae fanga puaka, 'o fakahā ki he kolo, pea mo e tuku'uta. Pea na'a nau 'alu ange ke mamata ki he me'a kuo fai. ¹⁵ Pea nau ha'u kia Sisu, 'o mamata kiate ia na'e ulusino ai

'ae laumālie 'uli, 'o ne ma'u 'ae lisione, 'oku nofo ia, kuo kofu, pea poto hono loto: pea nau manavahē

¹⁶ Pea ko kinautolu na'e mamata *ki ai*, na'a nau fakahā kiate kinautolu 'ae me'a na'e hoko kiate ia na'e ulusino ai 'ae tēvolo, pea mo e me'a ki he fanga puaka. ¹⁷ Pea nau kole leva kiate ia ke ne 'alu 'i honau fonua. ¹⁸ Pea kuo 'alu ia ki vaka, pea ko ia na'e ulusino ai 'ae tēvolo ne kole kiate ia ke na nonofo. ¹⁹ Ka na'e 'ikai loto ki ai 'a Sisu, ka na'a ne pehē, "Alu ki ho 'api ki ho kāinga, mo fakahā kiate kinautolu 'ae ngaahi me'a lahi kuo fai 'e he 'Eiki ma'au, mo 'ene manava'ofa kiate koe." ²⁰ Pea ne 'alu ia, 'o fua fakahā 'i Tikapolisi 'ae ngaahi me'a lahi kuo fai 'e Sisu ma'ana: pea ofo ai kotoa pē.

²¹ Pea kuo toe folau 'a Sisu 'i he vaka ki he kauvai 'e taha, pea katoa ai kiate ia 'ae kakai tokolahi: pea kuo ofi ia ki tahi. ²² Pea vakai, na'e 'alu ange 'ae tokotaha 'oe kau pule 'oe falelotu, ko Sailosi hono hingoa; pea 'i he'ene mamata kiate ia, na'a ne tō hifo ki hono va'e, ²³ 'O ne kole fakamātoato kiate ia, 'o pehē, "Ko hoku 'ofefine si'i 'oku tei mate: ha'u, 'o hili ho nima kiate ia, koe'uhi ke mo'ui ai: pea 'e mo'ui ia." ²⁴ Pea na'a na ō mo Sisu; pea muimui kiate ia 'ae kakai tokolahi, 'o faka'efihia ia. ²⁵ Pea ko e fefine 'e tokotaha, na'e hongofulu ma ua 'ae ta'u 'oe 'au toto 'iate ia, ²⁶ Pea kuo lahi 'ae me'a kuo ne kātaki 'i he kau faito'o tokolahi, pea kuo faka'osi 'e ia 'a 'ene me'a kotoa pē, pea 'ikai faka'a'au ki mu'a, kae 'āsili pe hono mahaki.

²⁷ Kuo fanongo ia kia Sisu, pea ha'u mo e fononga mei mui, 'o ala ki hono kofu: ²⁸ He kuo pehē 'e ia, "Kapau teu ala pe ki hono kofu, te u mo'ui ai."

²⁹ Pea matu'u fakafokifā pe 'ae 'au 'a hono toto;

pea ne ongo'i 'i hono sino kuo fakamo'ui ia mei he mahaki ko ia. ³⁰ Pea kuo 'ilo loto 'e Sisu kuo 'alu atu 'iate ia 'ae mālohi, pea ne tafoki ia ki he kakai, mo ne pehē, "Ko hai na'e ala ki hoku kofu?" ³¹ Pea pehēange 'ene kau ākongā kiate ia, "'Oku ke vakai ki he tokolahi 'oku faka'efi koe, pea 'oku ke pehē, 'Ko hai kuo ala kiate au?' " ³² Pea vakai foli 'e ia ke mamata kiate ia kuo ne fai 'ae me'a ni. ³³ Ka kuo 'ilo 'e he fefine 'aia kuo fai kiate ia, pea ha'u ia, 'oku manavahē mo tetetete, 'o tō ki lalo 'i hono 'ao, 'o ne tala kiate ia 'ae mo'oni kotoa pē. ³⁴ Pea ne pehē kiate ia, "'Ofefine, kuo fakamo'ui koe 'e ho'o tui; 'alu 'i he fiemālie, pea ke mo'ui mei ho'o mahaki."

³⁵ ¶ Kae lolotonga 'ene lea, mo e ha'u 'ae ni'ihī mei he *fale* 'oe pule 'oe falelotu, 'onau pehē, "Kuo pekia ho 'ofefine: ko e hā 'oku ke kei fakafiu ai 'ae 'Eiki?" ³⁶ Pea kuo fanongo leva 'e Sisu ki he lea na'e lea 'aki, pea pehē 'e ia ki he pule 'oe falelotu, "'Oua te ke manavahē, ka ke tui pe." ³⁷ Pea na'e 'ikai tuku 'e ia ke muimui ha tokotaha kiate ia, ka ko Pita, mo Semisi, mo Sione ko e tokoua 'o Semisi. ³⁸ Pea hoko ia ki he fale 'oe pule 'oe falelotu, 'o mamata ki he maveuveu, mo kinautolu na'e tangi mo tangilāulau lahi. ³⁹ Pea kuo hū ia ki loto *fale*, mo ne pehē kiate kinautolu, "Ko e hā 'oku mou maveuveu, mo tangi ai? 'Oku 'ikai mate 'ae ta'ahine, ka 'oku mohe *pe*." ⁴⁰ Ka na'a nau kakata manuki kiate ia. Pea kuo fekau 'e ia ke nau 'alu kotoa pē kitu'a, pea ne 'ave 'ae tamai mo e fa'e 'ae ta'ahine, mo kinautolu na'e 'iate ia, pea nau hū ki he potu 'oku tokoto ai 'ae ta'ahine. ⁴¹ Pea ne puke 'ae nima 'oe ta'ahine, mo ne pehē kiate ia, "Talita kiumi;" 'aia ko hono 'uhinga, "Ta'ahine, 'oku ou

pehē kiate koe, Tu'u hake.” ⁴² Pea tu'u hake leva 'ae ta'ahine, 'o 'eve'eva; he kuo hongofulu ma ua hono ta'u. Pea na'e ofo ai 'akinautolu 'i he ofo lahi. ⁴³ Pea ne fekau mālohi kiate kinautolu ke 'oua na'a 'ilo ia 'e ha taha; mo ne fekau ke 'atu ha me'akai kiate ia.

6

1 'Oku fehi'a 'ae kakai 'oe fonua 'o Kalaisi kiate ia. 7 'Oku ne tuku ki he toko hongofulu ma toko ua 'ae mālohi ki he kau tēvolo. 14 Ko e mahalo kehekehe kia Kalaisi. 27 'Oku tutu'u 'ae utu 'o Sione ko e Papi-taiso, 29 Pea tanu ia. 30 'Oku liliu 'ae kau 'aposetolo mei he'enau malanga. 34 Ko e me'a mana 'oe fo'i mā 'e nima mo e ika 'e ua. 48 'Oku 'eve'eva 'a Kalaisi 'i he fukahi tahi: 53 'O ne fakamo'ui kotoa pē na'e ala kiate ia.

¹ Pea na'e 'alu ia mei ai, 'o ha'u ki hono fonua; pea muimui 'a 'ene kau ākonga kiate ia. ² Pea hokosia 'ae 'aho Sāpate, pea kamata ako ia 'i he falelotu; pea ofo 'ae tokolahi 'i he fanongo *kiate ia*, 'onau pehē, “Kuo ma'u mei fē 'e he tangata ni 'ae ngaahi me'a ni? Pea ko e hā 'ae poto *ko eni* kuo tuku kiate ia, 'aia kuo fai ai 'e hono nima 'ae ngaahi ngāue lahi pehē? ³ 'Ikai ko e tufunga eni, ko e tama 'a Mele, pea ko e tokoua 'o Semisi, mo Sose, mo Siute, mo Saimone? Pea 'ikai 'oku 'i heni mo kitautolu 'a hono ngaahi tuofefine?” Pea na'a nau tūkia 'iate ia. ⁴ Ka na'e pehē 'e Sisu kiate kinautolu, “‘Oku 'ikai ke masiva faka'apa'apa ha palōfita, ka 'i hono fonua, mo hono kāinga, mo hono fale.” ⁵ Pea na'e 'ikai te ne mafai 'i ai ha ngāue lahi, ka na'a ne hilifaki hono nima ki he tokosi'i pe na'e mahaki, 'o ne fakamo'ui. ⁶ Pea na'e ofo ia ko e me'a 'i he'enau

ta'etui. Pea 'alu fakatakamilo ia 'i he ngaahi potu kakai, 'o akonaki.

⁷ ¶ Pea ne ui 'ae toko hongofulu ma toko ua, 'o ne fua fekau ke nau ō, 'o tautau toko ua, pea ne foaki kiate kinautolu 'ae mālohi ki he kau laumālie 'uli; ⁸ Mo fekau 'e ia kiate kinautolu ke 'oua te nau 'ave he me'a 'i *honau* fononga, ka ko e tokotoko pe; 'oua na'a 'ai ha kato, pe ha mā, pe ha pa'anga 'i he no'o: ⁹ Kae topuva'e 'ai 'ae teka; pea 'oua na'a 'aki 'ae kofutu'a 'e ua. ¹⁰ Pea ne pehē kiate kinautolu, "Ko e potu ko ia te mou hū ai ki ha fale, mou nofo ai pe kae'oua ke mou toki ō 'i he potu ko ia.

¹¹ ¶ Pea ko kinautolu 'e 'ikai ma'u 'akimoutolu, pe fanongo kiate kimoutolu, 'oka mou ka 'alu ai, mou tūtuu'i 'ae efu 'i homou va'e, ko e fakamo'oni kiate kinautolu. Ko e mo'oni 'oku ou tala kiate kimoutolu, 'E kātakingofua 'a Sotoma mo Komola 'i he 'aho fakamaau, 'i he kolo ko ia." ¹² Pea na'a nau 'alu atu, 'o malanga ke fakatomala 'ae kakai. ¹³ Pea nau kapusi 'ae kau tēvolo tokolahi, pea tākai 'aki 'ae lolo, mo fakamo'ui 'ae tokolahi na'e mahaki. ¹⁴ Pea fanongo ki ai 'ae tu'i ko Helota; (he kuo mafola atu hono hingoa;) pea pehē 'e ia, Kuo toe tu'u mei he mate 'a Sione ko e Papitaiso, pea ko ia 'oku hā ai 'ae ngaahi ngāue lahi meiate ia. ¹⁵ Pea pehē 'e he ni'ihī, "Ko 'Ilaisiā ia." Pea pehē 'e he ni'ihī, "Ko e palōfita ia, pe 'oku hangē ko ha taha 'i he kau palōfita." ¹⁶ Ka 'i he fanongo ki ai 'a Helota, pea pehē 'e ia, "Ko Sione ia, 'aia ne u tutu'u hono 'ulu: kuo toe tu'u ia mei he mate." ¹⁷ He na'e fekau atu 'e Helota, ke puke 'a Sione, 'o ha'i ia 'i he fale fakapōpula, ko e me'a ia Helotiasi, ko e uaifi 'o hono tokoua ko Filipe: he kuo na fakama'u mo ia. ¹⁸ He

na'e pehē 'e Sione kia Helota, “Oku 'ikai ngofua ha'o ma'u 'ae uaifi 'o ho tokoua.” ¹⁹ Ko ia na'e 'ita 'a Helotiasi kiate ia, 'o ne loto ke tāmata'i ia; ka na'e 'ikai ke ne mafai ia: ²⁰ He na'e manavahē 'a Helota kia Sione, ko 'ene 'ilo ko e tangata angatonu ia, mo mā'oni'oni, pea na'a ne malu'i ia; pea 'i he'ene fanongo kiate ia, na'a ne fai 'ae ngaahi me'a lahi, mo ne fanongo 'i he fiefia. ²¹ Pea na'e hokosia 'ae 'aho lelei, ko e 'aho fakamanatu ki he fanau'i 'o Helota, pea ne fai ai 'ae kātōanga mā 'a hono ngaahi hou'eiki, mo e ngaahi 'eikitau, mo e ngaahi 'eiki 'o Kāleli; ²² Pea kuo ha'u ki ai 'ae ta'ahine 'ae Helotiasi ko ia, 'o me'e, pea mālīe'ia ai 'a Helota mo kinautolu na'a nau nonofo, pea pehē 'e he tu'i ki he ta'ahine, “Kole mai kiate au 'aia 'oku ke loto ki ai, pea te u foaki ia kiate koe.” ²³ Pea ne fuakava kiate ia, “Ka 'ilonga ha me'a te ke kole kiate au, te u foaki ia kiate koe, 'o a'u ki hono vaeua mālīe 'o hoku pule'anga.” ²⁴ Pea 'alu atu ia, 'o ne pehē ki he'ene fa'ē, “Ko e hā te u kole?” Pea pehēange 'e ia, “Ko e 'ulu 'o Sione ko e Papitaiso.” ²⁵ Pea toe ha'u leva ia ki he tu'i, pea ne kole, 'o pehē, “Ko hoku loto ke ke foaki mai kiate au 'ana'ange, 'ae 'ulu 'o Sione ko e Papitaiso, 'i ha ipu.” ²⁶ Pea mamahi lahi 'ae tu'i; ka ko e me'a 'i he'ene fuakava, pea koe'uhi ko kinautolu na'a nau nonofo mo ia, na'e 'ikai te ne fa'a fakafisi kiate ia. ²⁷ Pea kouna leva 'e he tu'i 'ae tangata tāmata, 'o fekau ke 'omi hono 'ulu: pea 'alu ia, 'o tutu'u hono 'ulu 'i he fale fakapōpula, ²⁸ 'o ne 'omi hono 'ulu 'i ha ipu, mo 'atu ki he ta'ahine: pea 'ange ia 'e he ta'ahine ki he'ene fa'ē. ²⁹ Pea 'i he fanongo ki ai 'a 'ene kau ākonga, na'a nau omi, 'o 'ave hono sino 'o fakatokoto ia 'i he fonualoto.

³⁰ Pea fakataha 'ae kau 'aposetolo kia Sisu, 'onau fakamatala kiate ia 'ae ngaahi me'a kotoa pē, 'aia kuo nau fai, mo ia kuo nau ako 'aki. ³¹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Mou omi 'akimoutolu pe ki ha potu lala, 'o mālōlō si'i:" he na'e tokolahi na'e fa'a fe'alu'aki, pea na'e 'ikai ke nau 'ata'atā ke fai 'enau kai. ³² Pea nau ō fakalilolilo 'i he vaka ki he potu lala. ³³ Pea mamata 'ae kakai ki he'enau 'alu, pea 'ilo ia 'e he tokolahi, pea nau felele'i 'uta ki ai mei he kolo kotoa pē, 'o mu'omu'a kiate kinautolu, pea fakataha ai kiate ia. ³⁴ Pea kuo tu'u ki 'uta 'a Sisu, 'o ne vakai kuo tokolahi 'ae kakai, na'e manava'ofa ia kiate kinautolu, koe'uhi kuo nau tatau mo e fanga sipi ta'ehatauhi: pea ne kamata ako kiate kinautolu 'ae ngaahi me'a lahi. ³⁵ Pea kuo tei 'osi 'ae 'aho, pea ha'u 'ene kau ākongā kiate ia, 'o pehē, "Ko e potu lala eni, pea kuo teitei 'osi 'ae 'aho: ³⁶ fekau ke nau ō, koe'uhi ke nau 'alu ki he tuku'uta, mo e ngaahi potu kakai 'oku tu'u takataakai, ke nau fakatau ma'anautolu 'ae mā: he 'oku 'ikai ha'anau me'a ke kai."

³⁷ ¶ Pea lea 'e ia, 'o pehē kiate kinautolu, "Mou 'atu ha me'a ke nau kai." Pea nau pehē kiate ia, Te mau ō, 'o fakatau mā 'aki 'ae tenali 'e uangeau, mo 'atu ke nau kai?" ³⁸ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko e fo'i mā 'e fiha 'oku 'iate kimoutolu? 'Alu 'o vakai." Pea kuo nau 'ilo, pea nau pehē, "'Oku nima, mo e ika 'e ua." ³⁹ Pea ne fekau kiate kinautolu ke nau pule ke nofo kotoa pē ki lalo ki he mohuku ma'ui'ui, 'o tautau tokolahi. ⁴⁰ Pea na'a nau nofo ki lalo 'o faka'otu, 'o tautau toko teau, mo tautau toko nimangofulu. ⁴¹ Pea kuo to'o 'e ia 'ae fo'i mā 'e nima mo e ika 'e ua, pea hanga

hake ia ki he langi, 'o ne tāpuaki, mo ne tofitofi 'ae ngaahi fo'i mā, 'o 'ange ki he'ene kau ākonga ke tufaki kiate kinautolu; pea ne tufaki mo e ika 'e ua kiate kinautolu kātoa pe. ⁴² Pea na'a nau kai kotoa pē, 'o mākona. ⁴³ Pea nau 'ave 'ae kato 'e hongofulu ma ua kuo pito 'i he toenga kai, mo e ika. ⁴⁴ Pea ko kinautolu na'e kai 'i he ngaahi fo'i mā, ko e tangata 'e toko nima afe nai. ⁴⁵ Pea pule leva 'e ia ke heka ki vaka 'a 'ene kau ākonga, 'o mu'omu'a ki he potu 'e taha ki Petesaita, kae fekau 'e ia ke 'alu 'ae kakai. ⁴⁶ Pea kuo fekau atu 'akinautolu, na'e 'alu ia ki he mo'unga ke lotu ai. ⁴⁷ Pea kuo hoko 'ae efiāfi, kuo 'i he vaha 'ae vaka, kae 'i 'uta tokotaha pe ia. ⁴⁸ Pea mamata ia 'oku nau ongosia 'i he tau 'a'alo; he na'e tokai 'ae matangi kiate kinautolu: pea kuo ofi hono fā 'oe le'o 'oe pō, pea 'alu ange ia kiate kinautolu, 'o ne hā'ele ia 'i he *fukahi tahi*, pea hangē ka mole pe ia 'iate kinautolu. ⁴⁹ Ka 'i he'enau mamata 'oku hā'ele ia 'i he fukahi vai, na'a nau mahalo ko e laumālie ia, 'onau kalanga ai: ⁵⁰ He na'a nau mamata kotoa pē kiate ia, pea nau ilifia. Pea leaange leva ia kiate kinautolu, 'o ne pehē, "Mou fiemālie: he ko au; pea 'oua 'e manavahē." ⁵¹ Pea 'alu hake ia kiate kinautolu ki vaka; pea malu *leva* 'ae matangi: pea fakatumutumu lahi fakamanavahē 'akinautolu 'o ta'efa'alaua 'i honau loto, mo ofo ai. ⁵² He na'e 'ikai te nau manatu ki he ngaahi fo'i mā: he kuo fefeka honau loto.

⁵³ ¶ Pea kuo nau hoko atu, 'onau a'u ki he fonua ko Kenesaleti, pea tau ki 'uta. ⁵⁴ Pea kuo nau ha'u mei he vaka, pea 'ilo leva ia 'ekinautolu. ⁵⁵ Pea nau felele'i 'i he potu fonua kotoa ko ia mo nau

fata fano pe 'i he ngaahi mohenga 'akinautolu na'e mahaki, ki he potu na'a nau fanongo 'oku 'i ai ia. ⁵⁶ Pea na'e 'ilonga ha'a ne 'alu ki he ngaahi potu kakai, pe ki he ngaahi kolo, pe ki he tuku'uta, na'a nau fakatokoto 'ae mahaki 'i he ngaahi hala, pea nau kole kiate ia ke nau ala ki he kapa pe 'o hono kofu: pea 'ilonga 'akinautolu kotoa pē na'e ala ki ai, na'e fakamo'ui 'akinautolu.

7

1 'Oku lāunga 'ae kau Fālesi 'i he kai ta'efanofano 'ae kau ākongā. 8 'Oku nau maumau'i 'ae fekau 'ae 'Otua 'aki 'ae talatupu'a 'ae tangata. 14 'Oku 'ikai 'uli'i 'ae tangata 'e he me'a kai. 24 'Oku fakamo'ui 'ae ta'ahine 'ae fefine Kēnani mei he laumālie 'uli, 31 Mo e taha na'e tuli, mo noa.

¹ Pea toki fakataha kiate ia 'ae kau Fālesi mo e ni'ihi 'i he kau tangata tohi, na'e ha'u mei Selūsalema. ² Pea 'i he'enau mamata ki he ni'ihi 'i he'ene kau ākongā 'oku nau kai mā 'i he nima 'uli, ko e pehē, ko e nima ta'efanofano, na'a nau hanu ai. ³ He ko e kau Fālesi, mo e kakai Siu fulipē, 'oku 'ikai te nau kai, 'o kapau 'e 'ikai te nau fuofua fanofano nima, ko e tokanga ki he talatupu'a 'ae mātu'a. ⁴ Pea 'i he'enau ha'u mei he faianga fakatau, 'oku 'ikai te nau kai, 'o kapau 'e 'ikai te nau kaukau. Pea 'oku ai mo e ngaahi me'a kehekehe, kuo nau ma'u ke fai, ko e fufulu 'oe ngaahi ipu inu, mo e ngaahi ipu fua, mo e ngaahi ipu kapa, mo e ngaahi tokoto'anga. ⁵ Pea fehu'i kiate ia 'e he kau Fālesi mo e kau tangata tohi, "Ko e hā 'oku 'ikai ai ke fai 'e ho'o kau ākongā 'o hangē ko e talatupu'a 'ae mātu'a, ka 'oku nau kai

mā mo e nima ta'efanofano?" ⁶ Pea leaange 'e ia, 'o pehē kiate kinautolu, "Ne'ine'i fakahā 'e 'Isaia kiate kimoutolu, ko e kau mālualo'i, 'o hangē ko ia kuo tohi,

"Oku faka'apa'apa 'ae kakai ni kiate au 'aki honau lounutū,

ka 'oku mama'o honau loto 'iate au.

⁷ Ka 'oku ta'e'aonga 'enau hū kiate au,

he ko e ngaahi akonaki 'oku nau ako 'aki, ko e ngaahi fekau 'ae tangata.'

⁸ "He kuo mou si'aki 'ae fekau 'ae 'Otua, kae ma'u 'ae talatupu'a 'ae tangata, ko e fufulu 'oe ngaahi ipu fua mo e ngaahi ipu inu: pea 'oku lahi mo e ngaahi me'a pehē 'oku mou fai. ⁹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ha me'a 'e lelei ko ho'omou li'aki 'ae fekau 'ae 'Otua, ka mou fai 'ae talatupu'a 'amoutolu. ¹⁰ He na'e pehē 'e Mōsese, 'Faka'apa'apa ki ho'o tamai mo ho'o fa'ē; pea, 'Ko ia 'oku kape ki *he'ene* tamai pe ko 'ene fa'ē, tuku ke mate tāmata'i ia.' ¹¹ Ka 'oku mou pehē, 'Kapau 'e lea ha tangata ki he'ene tamai pe ko 'ene fa'ē, 'o *pehē*, "Ko 'eku me'a kotoa pē 'oku 'aonga kiate koe, ko e Kopano ia," 'aia ko e foaki tapu; 'e 'ata'atā ia.

¹² Pea 'oku mou ta'ofi ha'ane toe fai ha me'a ma'a 'ene tamai pe ko 'ene fa'ē; ¹³ 'O fakata'e'aonga 'ae folofola 'ae 'Otua 'aki ho'omou talatupu'a, 'aia 'oku mou enginaki'aki: pea 'oku lahi 'ae me'a pehē 'oku mou fai."

¹⁴ ¶ Pea 'i he'ene ui mai 'ae kakai kotoa pē, na'a ne pehē kiate kinautolu, "Fanongo kotoa pē kiate au, pea 'ilo. ¹⁵ 'Oku 'ikai ha me'a 'itu'a 'i he tangata, pea hū ki ai, te ne fa'a faka'uli'i ia: ka ko e ngaahi me'a 'oku ha'u meiate ia, ko ia ia 'oku faka'uli'i

‘ae tangata. ¹⁶ Ko e tangata ‘oku telinga ke ongo, ke ongo ‘i ia.” ¹⁷ Pea kuo hū ia ki he fale mei he kakai, na‘e fehu‘i ‘e he‘ene kau ākonga kiate ia ki he fakatātā. ¹⁸ Pea pehē ‘e ia kiate kinautolu, “He ‘oku pehē ho‘omou ta‘e‘ilo foki? ‘Oku ‘ikai te mou ‘ilo, ko e me‘a kotoa pē mei tu‘a, ‘oku ‘alu ki he tangata, ‘oku ‘ikai fa‘a faka‘uli ia ‘e ia; ¹⁹ Koe‘uhi ‘oku ‘ikai ke ‘alu ia ki hono loto, ka ki he kete, ‘oku fakama‘a ai ‘ae me‘akai kotoa pē, kae *toki* ‘alu kitu‘a ‘ae me‘a ta‘e‘aonga?” ²⁰ Pea pehē ‘e ia, “Ko ia ‘oku ha‘u mei he tangata, ko ia ia ‘oku faka‘uli ‘i ‘ae tangata. ²¹ He ‘oku mei loto, mei he loto ‘oe tangata, ‘ae mahalo kovi, mo e tono‘i fefine mo e fe‘auaki, mo e fakapō, ²² Mo e kaiha‘a, mo e manumanu, mo e angahala, mo e kākā, mo e anga fakalielia, mo e mata kovi, mo e lea kovi, mo e laukau, mo e vale: ²³ Ko e ngaahi me‘a kovi ni kotoa pē ‘oku ha‘u mei he loto, ‘oku faka‘uli ‘i ‘ae tangata.”

²⁴ ¶ Pea tu‘u hake ia ‘i ai, ‘o ‘alu ki he potu ‘o Taia mo Saitoni, pea ne hū ki he fale, ‘o ne loto ke ‘oua na‘a ‘ilo ia ‘e ha taha: ka na‘e ‘ikai fa‘a fakapuli ia. ²⁵ He na‘e ongoa atu ia ki ha fefine na‘e ai ‘ene ta‘ahine si‘i na‘e ‘i ai ‘ae laumālie ‘uli, pea ha‘u ia, ‘o tōmape‘e ‘i hono va‘e: ²⁶ Ko e Kiliki ‘ae fefine ni, mei he pule‘anga ko Sailofinisia: pea na‘a ne kole kiate ia, ke ne kapusi kitu‘a ‘ae tēvolo ‘i he‘ene ta‘ahine. ²⁷ Ka na‘e pehē ‘e Sisū kiate ia, “‘Oua ke tomu‘a mākona ‘ae fānau: he ‘oku ‘ikai ngali ke to‘o ‘ae mā ‘ae fānau, mo lī ki he fanga kulī.” ²⁸ Pea leaange ‘e ia, ‘o pehē kiate ia, “Ko e mo‘oni, ‘Eiki: ka ‘oku kai ‘e he fanga kulī, ‘i he lalo keinanga‘anga, ‘ae momo ‘oe me‘akai ‘ae fānau.” ²⁹ Pea pehē ‘e ia kiate ia,

“Koe'uhi ko e lea ni ke ke 'alu; kuo 'alu kitu'a 'ae tēvolo 'i ho'o ta'ahine.” ³⁰ Pea kuo hoko ia ki hono fale, pea ne 'ilo kuo 'alu kitu'a 'a e tēvolo, kae tokoto 'ene ta'ahine 'i he mohenga.

³¹ ¶ Pea na'e toe 'alu ia mei he potu 'o Taia mo Saitoni, 'o ha'u 'i he potu fonua 'o Tikapolisi, ki he tahi 'o Kāleli. ³² Pea nau 'omi kiate ia ha tokotaha na'e tuli, pea 'ikai ke fa'a lea; pea na'a nau kole kiate ia ke ne hilifaki hono nima ki ai. ³³ Pea na'a ne fakaafe ia mei he kakai, 'o ne 'ai hono tuhu ki hono telinga, pea 'a'anu, mo ne ala ki hono 'elelo; ³⁴ Pea hanga hake ia ki he langi, 'o mafulu, mo ne pehē kiate ia, “Efata,” ko e pehē ia, “Ke ava.” ³⁵ Pea na'e ava leva hono telinga, pea vete 'ae no'o 'o hono 'elelo, pea ne lea totonu. ³⁶ Pea ne fekau kiate kinautolu ke 'oua na'a nau fakahā ki ha taha: ka 'i he'ene fekau lahi kiate kinautolu, ne 'āsili ai 'o lahi 'enau fanongonongo ia; ³⁷ Pea na'a nau ofo 'o lahi 'aupito, 'o pehē, “Kuo ne fai 'ae ngaahi me'a kotoa pē 'o lelei: 'oku ne ngaohi 'ae tuli ke ongo, mo e noa ke lea.”

8

1 'Oku fafanga 'e Kalaisi 'ae kakai 'i he'ene ngāue mana: 10 E 'ikai tuku ha faka'ilonga ki he kau Fālesi: 14 'Oku ne valoki 'ene kau ākonga ke nau vakai telia 'ae me'a fakatupu 'ae kau Fālesi mo e me'a fakatupu 'a Helota: 22 'Oku ne faka'ā 'ae tangata kui: 27 'O ne fakahā ko ia ko e Kalaisi, 'aia na'e pehē 'e pekia mo toe tu'u: 34 Pea ne ako ke fa'a kātaki 'ae fakatanga koe'uhi ko e ongoongolelei.

¹ I he ngaahi 'aho ko ia na'e fu'u tokolahi 'aupito 'ae kakai, pea na'e 'ikai ha'anau me'a ke kai, pea ui 'e Sisu 'a 'ene kau ākonga, 'o ne pehē kiate

kinautolu, ² “Oku ou ‘ofa mamahi ki he kakai, koe‘uhi ‘oku ‘aho tolu ‘enau ‘iate au, pea ‘oku ‘ikai ha‘anau me‘a ke kai: ³ Pea kapau te u fekau kenau ‘alu fiekaia ki honau ngaahi fale, te nau pongia ‘i he hala: he ko honau ni‘ihi kuo ha‘u mei he mama‘o.” ⁴ Pea pehēange ‘ene kau ākonga kiate ia, “‘E ma‘u mei fē ‘e ha taha ‘ae mā ke fakamākona ‘aki ‘akinautolu ni ‘i heni ‘i he toafa?” ⁵ Pea fehu‘i ia kiate kinautolu, “Oku fiha ho‘omou fo‘i mā?” Pea nau pehē, “Oku fitu.” ⁶ Pea fekau ‘e ia ki he kakai ke nau nofo ki lalo ki he kelekele; pea ne to‘o ‘ae fo‘i mā ‘e fitu, ‘o ne fakafeta‘i, mo tofitofi, pea ‘ange ki he‘ene kau ākonga ke tufaki; pea na‘a nau tufaki ia ‘i he ‘ao ‘oe kakai. ⁷ Pea na‘a nau ma‘u mo e ngaahi ika iiki: pea ne ne tāpuaki, mo fekau ke tufaki foki ia. ⁸ Pea na‘a nau kai, ‘o mākona: pea nau tānaki ‘ae toenga kai ko e kato ‘e fitu. ⁹ Pea ko kinautolu na‘e kai, ko e toko fā afe nai: pea na‘e fekau ‘e ia ke nau ‘alu. ¹⁰ Pea heka vaka leva ia mo ‘ene kau ākonga, ‘o ha‘u ki he potu ‘o Talamanutā. ¹¹ Pea ‘alu ange ‘ae kau Fālesi, ‘o kamata fakafehu‘i kiate ia, mo kumi ‘iate ia ha faka‘ilonga mei he langi, ko hono ‘ahi‘ahi‘i. ¹² Pea mafulu lahi ia ‘i hono laumālie, mo pehē, “Ko e hā ‘oku kumi ai ‘e he to‘utangata ni ha faka‘ilonga? Ko e mo‘oni ‘oku ou tala atu kiate kimoutolu, ‘E ‘ikai tuku ha faka‘ilonga ki he to‘utangata ni.” ¹³ Pea ‘alu ia ‘iate kinautolu, ‘o toe heka vaka, mo ‘alu ki he kauvai ‘e taha.

¹⁴ ¶ Pea kuo ngalo‘i he kau ākonga ke ‘ave ha mā, pea ko e fo‘i mā pe taha na‘e ‘i he vaka mo kinautolu. ¹⁵ Pea na‘a ne na‘ina‘i kiate kinautolu, ‘o pehē, “Tokanga, pea vakai telia ‘ae me‘a fakatupu ‘ae kau Fālesi, pea mo e me‘a fakatupu ‘a Helota.”

16 Pea fealēlea'aki ai 'akinautolu, 'o pehē, "Ko e me'a 'i he'etau ta'e'omi ha mā." 17 Pea kuo 'ilo ia 'e Sisu, pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko e hā 'oku mou alea ai, 'i he 'ikai ha'amou mā? 'Oku te'eki ai te mou mamata, pe 'ilo? 'Oku kei fefeka homou loto? 18 'Oku mou mata, kae 'ikai te mou mamata? Pea telinga, kae 'ikai ongo'i? Pea 'oku 'ikai te mou manatu? 19 'I he'eku tofitofi 'ae fo'i mā 'e nima ki he toko nima afe, na'e fiha 'ae kato na'e pito 'i he toenga ne mou 'ave?" Pea nau pehē kiate ia, "E hongofulu ma ua." 20 "Pea ko e fitu ki he toko fā afe, na'e fiha 'ae kato na'e pito 'i he toenga ne mou 'ave?" Pea nau pehē, "E fitu." 21 Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko e hā nai 'oku 'ikai ai te mou 'ilo?"

22 ¶ Pea ha'u ia ki Petesaita: pea na'a nau 'omi kiate ia 'ae tangata kui, 'onau kole kiate ia ke ne ala ki ai. 23 Pea puke 'e ia 'ae nima 'oe tangata kui, 'o tataki ia kitu'a mei he potu kakai; pea kuo ne 'a'anu ki hono mata, mo 'ai hono nima kiate ia, pea ne fehu'i kiate ia, pe 'oku ne mamata ki ha me'a. 24 Pea hanga hake ia, 'o ne pehē, "'Oku ou mamata ki he kakai 'oku hangē ko e ngaahi 'akau, 'oku 'eve'eva." 25 Pea hili ia, pea ne toe 'ai hono nima ki hono mata, pea fekau kiate ia ke ne hanga hake: pea na'e mo'ui ia, 'o ne mamata totonu ki he kakai kotoa pē. 26 Pea ne fekau ia ki hono fale, mo ne pehē, "'Oua na'a ke 'alu ki he potu kakai, pe tala ia ki ha taha 'i he potu kakai."

27 ¶ Pea 'alu atu 'a Sisu, mo 'ene kau ākonga, ki he ngaahi potu kakai 'o Sesalia 'i Filipai: pea fehu'i 'e ia ki he'ene kau ākonga 'i he hāla, 'o ne pehē kiate kinautolu, "'Oku pehē 'e he kakai pe ko hai

au?” ²⁸ Pea nau pehēange, “Ko Sione ko e Papitaiso: kae *pehē* ‘e he ni‘ihi, ko ‘Ilaisiā; pea *pehē* ‘e he ni‘ihi, ko e taha ‘oe kau palōfita.” ²⁹ Pea pehē ‘e ia kiate kinautolu, “Ka ‘oku pehē ‘ekimoutolu ko hai au?” Pea lea ‘a Pita, ‘o pehēange kiate ia, “Ko koe, ko e Kalaisi.” ³⁰ Pea fekau ‘e ia kiate kinautolu ke ‘oua na‘a nau fakahā ia ki ha taha. ³¹ Pea kamata fakahā ‘e ia kiate kinautolu, “‘Ae kātaki ‘e he Foha ‘oe tangata ‘ae ngaahi me‘a lahi, pea si‘aki ia ‘e he mātu‘a, mo e kau taula‘eiki lahi, mo e kau tangata tohi, pea ‘e tāmata‘i ia, pea hili ‘ae ‘aho ‘e tolu ‘e toe tu‘u.” ³² Pea na‘a ne lea ‘ilongofua ‘aki ‘ae lea ko ia. Pea ‘ave ia ‘e Pita, ‘o ne kamata valoki‘i ia. ³³ Ka kuo tafoki ia ki mui, ‘o vakai ki he‘ene kau ākonga, pea valoki‘i ‘e ia ‘a Pita, ‘o pehē, “‘Alu ki hoku tu‘a, Sētane: he ‘oku ‘ikai te ke lelei‘ia ‘i he ngaahi me‘a ‘ae ‘Otua, ka ‘i he ngaahi me‘a ‘ae tangata.”

³⁴ ¶ Pea kuo ui ‘e ia ‘ae kakai mo ‘ene kau ākonga foki, pea ne pehē kiate kinautolu, “Ko ia ia ‘oku loto ke muimui ‘iate au, ke ne si‘aki ‘e ia ia, kae to‘o ‘ene kavenga, ‘o muimui ‘iate au. ³⁵ He ko ia ia ‘oku loto ke kalofaki ‘ene mo‘ui, ‘e mole ia: ka ko ia ia ‘e mole ‘ene mo‘ui koe‘uhi ko au mo e ongoongolelei, ‘e ma‘u ‘e ia ia. ³⁶ He ko e hā hono ‘aonga ki ha tangata, ‘o kapau ‘e ma‘u ‘e ia ‘a māmani kotoa pē, kae mole hono laumālie ‘o‘ona? ³⁷ Pe ko e hā ‘e foaki ‘e ha tangata ke fetongi ‘aki hono laumālie? ³⁸ Ko ia ia ‘e mā kiate au, mo ‘eku ngaahi lea, ‘i he to‘utangata fe‘auaki mo angahala ni, ‘e ma foki ‘ae Foha ‘oe tangata ‘iate ia, ‘oka ha‘u ia ‘i he nāunau ‘o ‘ene Tamai, mo e kau ‘āngelo mā‘oni‘oni.”

9

1 Ko e fakakehe 'a Sisu. 11 'Oku ne akonekina 'ene kau ākongā ki he ha'u 'a 'Ilaisiā: 14 'O ne kapusi 'ae laumālie noa mo tuli: 30 'Oku ne tomu'a fakahā 'ene pekia mo e toetu'u: 33 'Oku ako 'e ia ke angavaivai 'ene kau ākongā: 38 'Oku ne fekau ke 'oua te nau ta'ofi ki ha ni'ihī 'oku 'ikai angatu'u kiate kinautolu, pe fakatukia ha ni'ihī 'oe angatonu.

¹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, “Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, 'Oku ai 'ae ni'ihī 'iate kinautolu 'oku tutu'u 'i heni, 'e 'ikai te nau kamata 'ae mate, kae'oua ke nau mamata ki he pule'anga 'oe 'Otua 'oku hoko mai mo e mālohi.”

² ¶ Pea hili 'ae 'aho 'e ono, pea 'ave 'e Sisu 'a Pita, mo Semisi, mo Sione, ko kinautolu pe, 'o ne tataki 'akinautolu ki he mo'unga mā'olunga: pea na'e liliu ia 'i honau 'ao. ³ Pea fetapatapaki hono kofu, 'o mātu'aki hinehina 'o hangē ko e 'uha hinehina: pea 'e 'ikai ha tufunga fō tupenu 'i māmani 'e fa'a fakahinehina ke pehē. ⁴ Pea hā ai kiate kinautolu 'a 'Ilaisiā mo Mōsese; pea nau alea mo Sisu. ⁵ Pea lea 'a Pita, 'o pehē kia Sisu, “Eiki, 'oku lelei 'etau 'i heni: pea tuku ke mau ngaohi ha fale 'e tolu: ke 'o'ou 'ae taha, pea taha 'o Mōsese, pea taha 'o 'Ilaisiā.” ⁶ He na'e 'ikai te ne 'ilo pe ko e hā 'oku ne lea'aki; he na'a nau ilifia lahi. ⁷ Pea na'e fakamalu'aki 'akinautolu 'ae 'ao: pea ongo mai mei he 'ao 'ae le'o 'o pehē, “Ko hoku 'Alo 'ofa'anga eni: fanongo kiate ia.” ⁸ Pea fakafokifā pe, kuo nau fesiosiofaki, pea 'ikai kenau toe 'ilo ha taha, ka ko Sisu pe mo kinautolu. ⁹ Pea 'i he'enau 'alu hifo mei he mo'unga, na'a ne fekau kiate kinautolu ke 'oua na'a nau fakahā ki ha taha 'ae ngaahi me'a

kuo nau mamata ki ai, kae'oua ke toetu'u 'ae Foha 'oe tangata mei he pekia. ¹⁰ Pea na'a nau ma'u kiate kinautolu 'ae lea ko ia, 'onau fefehu'i'aki 'iate kinautolu, "Pe ko e hā hono 'uhinga 'oe toetu'u mei he pekia."

¹¹ ¶ Pea na'a nau fehu'i kiate ia, 'o pehē, "Ko e hā 'oku pehē ai 'e he kau tangata tohi, 'e tomu'a ha'u 'a 'Ilaisiā?" ¹² Pea leaange 'e ia, 'o pehē kiate kinautolu, "Ko e mo'oni 'oku tomu'a ha'u 'a 'Ilaisiā, 'o fakatonutonu 'ae me'a kotoa pē; pea hangē ko ia kuo tohi ki he Foha 'oe tangata, 'e kātaki foki 'e ia 'ae me'a lahi, pea manukia ia." ¹³ Ka 'oku ou pehē kiate kimoutolu, "Kuo ha'u mo'oni 'a 'Ilaisiā, 'o hangē ko ia kuo tohi, pea kuo nau fai kiate ia 'enau fa'iteliha."

¹⁴ ¶ Pea kuo ha'u ia ki he kau ākonga, pea ne mamata ki he fu'u kakai 'oku kāpui 'akinautolu, mo e kau tangata tohi 'oku kikihi mo kinautolu. ¹⁵ Pea kuo mamata leva 'ae kakai fulipē kiate ia, pea nau ofo lahi, 'onau felele'i mo fetapa kiate ia. ¹⁶ Pea fehu'i 'e ia ki he kau tangata tohi, "Ko e hā 'oku mou fakakikihi ai mo kinautolu?" ¹⁷ Pea lea 'ae tokotaha 'i he kakai, 'o pehēange kiate ia, "'Eiki, kuo u 'omi kiate koe hoku foha, 'oku 'iate ia 'ae laumālie noa: ¹⁸ Pea ko e potu kotoa pē 'oku ne puke ai ia, 'oku ne ha'aki ia; pea koā ia, mo fengai'itaki hono nifo, pea 'oku ne faka'a'au 'o vaivai: pea ne u lea ki ho'o kau ākonga ke nau kapusi ia; ka na'e 'ikai te nau fa'a fai." ¹⁹ Pea lea ia, 'o pehēange kiate ia, "'Ae to'utangata ta'etui! 'E fēfē hono fuoloa 'oe tau nonofo? 'E fēfē hono fuoloa 'o 'eku kātaki 'akimoutolu? 'Omi ia kiate au." ²⁰ Pea nau 'omi ia kiate ia; pea kuo mamata

ia ki ai, pea ha'aki leva ia 'e he laumālie; pea tō ia ki he kekelele, mo mokofisi pea Koa *hono ngutu*.
²¹ Pea fehu'i ia ki he'ene tamai, "Kuo fēfē hono fuoloa talu 'ene hoko eni kiate ia?" Pea pehē 'e ia, "Talu 'ene tamasi'i." ²² Pea kuo liunga lahi 'ae lī ia ki he afi, pea mo e vai, ke tāmāte'i ia: pea kapau te ke fa'a fai ha me'a, ke ke 'alo'ofa kiate kimautolu, 'o tokoni 'akimautolu. ²³ Pea pehēange 'e Sisu kiate ia, "Kapau 'oku ke fa'a tui, 'oku fa'a fai 'ae ngaahi me'a kotoa pē kiate ia 'oku tui." ²⁴ Pea tangi lo'imata leva 'ae tamai 'ae tamasi'i, 'o ne pehē, "Eiki, 'oku ou tui; ke ke tokoni'i au telia 'eku ta'etui." ²⁵ Pea 'i he mamata 'a Sisu 'oku felele'i mai 'ae kakai 'o fakataha, pea ne tautea 'ae laumālie 'uli, 'o ne pehē kiate ia, "A koe, ko e laumālie noa mo tuli, 'oku ou fekau kiate koe, ha'u kitu'a 'iate ia, pea 'oua na'a ke toe hū ki ai." ²⁶ Pea tangi 'ae laumālie, 'o ne ha'aki ia 'o lahi, pea ha'u kitu'a: pea na'e tatau 'ae tangata mo ha taha mate; ko ia ne pehē ai 'e he tokolahi, "Kuo mate ia." ²⁷ Ka na'e puke ia 'e Sisu 'i hono nima, 'o fokotu'u ia; pea ne tu'u hake. ²⁸ Pea kuo hū ia ki fale, pea fehu'i fakafufū 'ene kau ākonga kiate ia, "Ko e hā na'e 'ikai ai te mau fa'a kapusi ia?" ²⁹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "'Oku 'ikai ha'u kitu'a 'ae fa'ahinga ni 'i ha me'a, kae 'i he lotu mo e 'aukai."

³⁰ ¶ Pea na'a nau 'alu mei ai, 'onau 'alu 'i Kāleli; pea na'e 'ikai loto ia ke 'ilo ia 'e ha taha. ³¹ He na'e akonaki'i 'e ia 'a 'ene kau ākonga, 'o ne pehē kiate kinautolu, "E tukuange 'ae Foha 'oe tangata ki he nima 'oe kakai, pea te nau fakapoongi ia; pea hili hono fakapoongi, 'e toetu'u ia 'i hono 'aho tolu."

³² Ka na'e 'ikai te nau 'ilo 'ae lea ko ia, pea na'a nau

manavahē ke fehu'i kiate ia.

³³ ¶ Pea ha'u ia ki Kapaneume: pea fehu'i kiate kinautolu 'i he'ene nofo 'i he fale, "Ko e hā ia na'a mou fakakikihi ai 'akimoutolu 'i he hala?" ³⁴ Ka na'a nau fakalongo pē: he na'a nau fakakikihi 'i he hala, pe ko hai 'e lahi hake. ³⁵ Pea nofo hifo ia, 'o ne ui 'ae toko hongofulu ma toko ua, 'o pehē 'e ia kiate kinautolu, "Kapau 'oku holi ha tangata ke mu'omu'a, 'e ki mui ia 'iate kimoutolu kotoa pē, mo e tamaio'eiki 'amoutolu kotoa pē." ³⁶ Pea to'o 'e ia ha tamasi'i si'i 'o ne tuku ia ki honau ha'oha'onga: pea kuo fua hake ia 'i hono nima, pea pehē 'e ia kiate kinautolu, ³⁷ "Ko ia ia te ne ma'u ha tamasi'i pehē 'i hoku hingoa, 'oku ne ma'u au: pea ko ia ia te ne ma'u au, 'oku 'ikai ko au *pe* 'oku ne ma'u, ka ko ia ne ne fekau au."

³⁸ ¶ Pea leaange 'a Sione, 'o pehē kiate ia, "Eiki, na'a mau mamata ki he tokotaha 'oku kapusi 'ae kau tēvolo 'i ho huafa, ka 'oku 'ikai ke muimui ia kiate kitautolu: pea na'a mau ta'ofi kiate ia, koe'uhi 'oku 'ikai muimui kiate kitautolu." ³⁹ Ka na'e pehē 'e Sisū, "Oua na'a ta'ofi ia: he 'oku 'ikai ha taha te ne fai ha me'a mana 'i hoku huafa, 'e fa'a lea kovi noa pe kiate au. ⁴⁰ He ko ia 'oku 'ikai angatu'u kiate kitautolu, 'oku kau taha ia mo kitautolu. ⁴¹ He ko ia 'e 'atu kiate kimoutolu ha vai ke inu 'i hoku huafa, koe'uhi 'oku 'a Kalaisi 'akimoutolu, 'oku ou tala mo'oni atu kiate kimoutolu, 'e 'ikai mole 'iate ia hono totongi. ⁴² "Pea ko ia ia 'e fakahala'i ha tokotaha 'iate kinautolu ni 'oku si'i 'oku tui kiate au, 'e lelei hake kiate ia 'o ka ne taupunga'i 'aki ia 'ae maka momosi 'i hono kia, pea lī ia ki he moana. ⁴³ Pea kapau 'e fakahala'i Koe 'eho nima, tutu'u ia: 'oku lelei kiate Koe ke ke hū ki he mo'ui

'oku ke nima mutu, 'i ho'o ma'u 'ae nima 'e ua, kae 'alu ki heli, ki he afi 'e 'ikai 'aupito fa'a tāmāte'i; 44 'Aia "Oku 'ikai mate ai honau 'uanga, pea 'ikai fa'a tāmāte'i 'ae afi." 45 Pea kapau 'e fakahala'i koe 'eho va'e, tutu'u ia: 'oku lelei kiate koe ke ke hū ki he mo'ui 'oku ke ketu, 'i ho'o ma'u 'ae va'e 'e ua, kae lī koe ki heli, ki he afi 'e 'ikai 'aupito fa'a tāmāte'i; 46 'Aia 'oku 'ikai mate ai honau 'uanga, pea 'ikai fa'a tāmāte'i 'ae afi. 47 Pea kapau 'e fakahala'i Koe 'eho mata, kape'i ia: 'oku lelei kiate Koe ke ke hū ki he pule'anga 'oe 'Otua mo e mata pe taha, 'i ho'o ma'u 'ae mata 'e ua, kae lī koe ki he afi 'o heli; 48 'Aia "oku 'ikai mate ai honau 'uanga, pea 'ikai fa'a tāmāte'i 'ae afi." 49 "He koe'uhi 'e fakamāsima taki taha kotoa pē 'aki 'ae afi, pea 'e fakamāsima 'aki 'ae feilaulau kotoa pē 'ae māsima. 50 "'Oku lelei 'ae māsima: pea kapau kuo mole 'i he māsima hono kona, temou toe fakakona fēfee'i ia? "Ma'u pe 'ae māsima, kiate kimoutolu, pea mou melino pe 'akimoutolu."

10

2 'Oku alea 'a Kalaisi mo e kau Fālesi ki he tukuange uaifi: 13 'Oku ne tāpuekina 'ae tamaiki na'e 'omi kiate ia: 17 'Oku ne fakahā ki he tangata koloa'ia 'ae me'a 'e ma'u ai ia 'ae mo'ui ta'engata: 23 'Oku ne valoki'i 'ene kau ākongā 'i he fakatu'utāmaki 'oe koloa: 28 'Oku ne faka'ilo 'ae totongi kiate kinautolu 'oku li'aki ha me'a koe'uhi ko e ongoongolelei: 32 'Oku ne fakahā 'ene pekia mo e toetu'u: 35 'Oku ne tala ki he ongo fielahī ke na 'amanaki mamahi pe mo ia: 46 Ko e faka'ā 'ae kui ko Patimiusi.

¹ Pea na'e mahu'i mei ai ia, 'o ha'u ki he mata fonua 'o Siutea, 'i he kauvai 'e taha 'o Sioatani: pea

toe fakataha 'ae kakai kiate ia; pea ne toe akonaki'i 'akinautolu, 'o hangē ko 'ene fa'a fai.

² ¶ Pea ha'u 'ae kau Fālesi, 'onau fehu'i 'ahi'ahi kiate ia, "Oku ngofua ke tukuange 'e he tangata 'a hono uaifi?" ³ Pea lea ia, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ko e hā na'e fekau 'e Mōsese kiate kimoutolu?" ⁴ Pea nau pehē, "Na'e tuku 'e Mōsese ke tohi 'ae tohi fakamavae, pea tukuange ia." ⁵ Pea lea 'a Sisu, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ko e me'a 'i he fefeka 'o homou loto na'a ne tohi ai 'ae fekau ni kiate kimoutolu. ⁶ Kae talu mei he kamata'anga 'i he fakatupu na'e ngaohi 'akinaua 'e he 'Otua 'ko e tangata mo e fefine.' ⁷ 'Pea ko e me'a ko ia 'e tukuange ai 'e he tangata 'a 'ene tamai mo 'ene fa'ē, kae pikitai ki hono uaifi; ⁸ pea 'e hoko 'akinaua ko e kakano pe taha.' ko ia 'oku 'ikai ai ke na kei ua ka ko e kakano pe taha. ⁹ Ko ia foki kuo fakataha 'e he 'Otua, ke 'oua na'a fakamavae 'e ha tangata." ¹⁰ Pea toe 'eke 'e he'ene kau ākonga kiate ia 'i he fale ki he me'a ko ia. ¹¹ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko ia ia 'e tukuange hono uaifi, pea fakama'u mo ha taha kehe, 'oku tonono fefine ia kiate ia. ¹² Pea kapau 'e tukuange 'e he fefine 'a hono husepāniti, pea fakama'u mo ha taha kehe, 'oku tonono tangata ia."

¹³ ¶ Pea na'a nau 'omi 'ae tamaiki iiki kiate ia, koe'uhi ke ne ala kiate kinautolu: pea lolomi 'e he kau ākonga 'akinautolu na'e 'omi 'akinautolu. ¹⁴ Ka 'i he 'afio ki ai 'a Sisu, pea tuputāmaki lahi ia, 'o ne pehē kiate kinautolu, "Tuku ke ha'u kiate au 'ae tamaiki iiki, pea 'oua na'a ta'ofi 'akinautolu; he 'oku 'oe kakai pehē 'ae pule'anga 'oe 'Otua. ¹⁵ Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, Ko ia ia 'e

‘ikai te ne ma‘u ‘ae pule‘anga ‘oe ‘Otua ‘o hangē ko ha tamasi‘i si‘i, ‘e ‘ikai hū ia ki ai.” ¹⁶ Pea fua hake ‘e ia ‘akinautolu ‘i hono nima, ‘o hilifaki hono nima kiate kinautolu, mo ne tāpuaki‘i ‘akinautolu.

¹⁷ ¶ Pea ‘i he‘ene hā‘ele atu ki he hala, na‘e lele mai ‘ae tokotaha, ‘o tū‘ulutui kiate ia, mo fehu‘i kiate ia, ‘o *pehē*, “Eiki lelei, ko e hā teu fai ke u ma‘u ai ‘ae mo‘ui ta‘engata?” ¹⁸ Pea *pehē* ‘e Sisu kiate ia, “Ko e hā ‘oku ke ui ai au ko e lelei? Ko e tokotaha pe ‘oku lelei, ‘aia ko e ‘Otua. ¹⁹ ‘Oku ke ‘ilo ‘ae ngaahi fekau, “Oua na‘a ke tonofefine, ‘Oua na‘a ke fakapō, ‘Oua na‘a ke kaiha‘a, ‘Oua na‘a ke fakamo‘oni loi, ‘Oua na‘a ke kākā, Faka‘apa‘apa ki ho‘o tamai mo ho‘o fa‘ē.” ²⁰ Pea ne lea, ‘o *pehē*ange kiate ia, “Eiki, kuo u fai eni kotoa pē talu ‘eku kei si‘i.” ²¹ Pea sio ki ai ‘a Sisu mo ‘ofa kiate ia, mo ne *pehē* kiate ia, “Ko e me‘a ‘e taha ‘oku ke kei hala ai: ke ke ‘alu, ‘o fakatau ‘aia kotoa pē ‘oku ‘a‘au, pea ke foaki ki he masiva, pea te ke ma‘u ‘ae koloa ‘i he langi: pea ke ha‘u, ‘o fua ‘ae ‘akau māfasia, mo muimui ‘iate au.” ²² Pea na‘e puputu‘u ia ‘i he lea ko ia, pea ‘alu atu kuo mamahi; he na‘e lahi ‘ene koloa.

²³ ¶ Pea vakai foli ‘e Sisu, pea ne *pehē* ki he‘ene kau ākonga, “Ko e me‘a faingata‘a ‘aupito kiate kinautolu ‘oku ma‘u koloa ke hū ki he pule‘anga ‘oe ‘Otua!” ²⁴ Pea ofo ‘ae kau ākonga ‘i he‘ene ngaahi lea. Ka na‘e toe lea ‘a Sisu, ‘o *pehē*ange kiate kinautolu, “Fānau ‘e faingata‘a ‘aupito kiate kinautolu ‘oku falala ki he koloa ke hū ki he pule‘anga ‘oe ‘Otua! ²⁵ ‘Oku faingofua ke hū ‘ae kāmeli ‘i he ava‘i hui, ‘i he hū ‘ae tangata koloa‘ia ki he pule‘anga ‘oe ‘Otua.” ²⁶ Pea na‘a nau mātu‘aki ofo

fakamanavahē, 'onau fepehē'aki, "Pea ko hai 'e mo'ui?" ²⁷ Pea vakai 'a Sisu kiate kinautolu, 'o ne pehē, "'Oku 'ikai fa'a fai *eni* 'e he tangata, ka ko e 'Otua pe: he 'oku fa'a fai 'e he 'Otua 'ae me'a kotoa pē."

²⁸ ¶ Pea toki pehē 'e Pita kiate ia, "Vakai, kuo mau li'aki 'ae me'a kotoa pē, 'o muimui 'iate koe."

²⁹ Pea lea 'a Sisu, 'o pehēange, "Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, 'Oku 'ikai ha tangata kuo ne li'aki 'ae fale, pe ko e ngaahi kāinga, pe ha ngaahi tuofefine, pe ko e tamai, pe ko e fa'ē, pe ha uaifi, pe ha fānau, pe ko e fonua, koe'uhi ko au, pea mo e ongoongolelei, ³⁰ Ka te ne ma'u 'o taki teau 'i he mo'ui ni, ko e fale, mo e kāinga, mo e tuofefine, mo e fa'ē, mo e fānau, mo e fonua, fakataha mo e fakatanga; pea 'i he maama 'e ha'u ko e mo'ui ta'engata. ³¹ Ka ko e tokolahi 'oku mu'omu'a 'e muimui; pea 'e mu'omu'a 'ae muimui."

³² ¶ Pea kuo nau fononga 'i he hala ki Selūsalema; pea mu'omu'a atu 'a Sisu 'iate kinautolu: pea ofo ai 'akinautolu; pea nau manavahē 'i he'enau muimui. Pea ne toe 'ave 'ae toko hongofulu ma toko ua, 'o ne kamata tala kiate kinautolu 'ae ngaahi me'a 'e hoko kiate ia, ³³ 'O ne pehē, "Vakai, 'oku tau 'alu hake ki Selūsalema; pea 'e tukuange 'ae Foha 'oe tangata ki he kau taula'eiki lahi, mo e kau tangata tohi; pea te nau fakamaau ia ke mate, 'o tukuange ia ki he Senitaile; ³⁴ Pea te nau manuki'i ia, mo haha ia, mo 'a'anu kiate ia, mo tāmāte'i ia; pea 'i hono 'aho tolu 'e toetu'u ia."

³⁵ ¶ Pea ha'u kiate ia 'a Semisi mo Sione, ko e ongo foha 'o Sepeti, 'o na pehē, "'Eiki, ko homa loto ke ke fai ma'amaua 'aia kotoa pē te ma kole

ki ai.” ³⁶ Pea pehēange ‘e ia kiate kinaua, “Ko e hā homo loto ke u fai ma’amoua?” ³⁷ Pea na pehē kiate ia, Tuku kiate kimaua ke ma nofo, ko e tokotaha ‘i ho nima to‘omata‘u, pea tokotaha ‘i ho nima to‘ohema, ‘i ho nāunau.” ³⁸ Ka na‘e pehē ‘e Sisu kiate kinaua, “Oku ‘ikai temo ‘ilo ‘aia ‘oku mo kole: ‘oku mo fa‘a fai ke inu ‘i he ipu ‘aia te u inu ai? Pea ke papitaiso ‘i he papitaiso ko ia te u papitaiso ai?” ³⁹ Pea na pehēange kiate ia, “Oku ma fa‘a fai pe.” Pea pehē ‘e Sisu kiate kinaua, “E inu mo‘oni ‘ekimoua ‘i he ipu te u inu ai; pea temo papitaiso ‘i he papitaiso ko ia ‘e papitaiso ‘aki au: ⁴⁰ Ka ko e nofo ki hoku nima to‘omata‘u mo hoku nima to‘ohema, ‘oku ‘ikai ‘a‘aku ia ke foaki, ka kiate kinautolu kuo teuteu ia ki ai.” ⁴¹ Pea kuo fanongo ai ‘ae toko hongofulu, na‘a nau toki ‘ita lahi kia Semisi mo Sione. ⁴² Ka na‘e ui ‘akinautolu ‘e Sisu, ‘o ne pehē kiate kinautolu, “Oku mou ‘ilo ko kinautolu kuo fakanofu ko e ‘eiki ‘oe Senitaile ‘oku nau fa‘a pule‘i ‘akinautolu; pea ko honau hou‘eiki ‘oku nau fai fa‘iteliha kiate kinautolu. ⁴³ Ka ‘e ‘ikai pehē ‘iate kimoutolu: ka ko ia ‘oku loto ke lahi ‘iate kimoutolu, ke hoko ia ko homou tauhi: ⁴⁴ Pea ko ia ‘iate kimoutolu ‘oku loto ke ‘eiki, ‘e hoko ia ko e tamaio‘eiki ‘amoutolu kotoa pē. ⁴⁵ He na‘e ‘ikai ke ha‘u ‘ae Foha ‘oe tangata ke tauhia ia, ka ke tauhi, pea ke foaki ‘ene mo‘ui ko e huhu‘i ‘oe tokolahi.”

⁴⁶ ¶ Pea na‘a nau ha‘u ki Seliko: pea ‘i he‘enau ō ‘i Seliko mo ‘ene kau ākonga, mo e kakai tokolahi, na‘e nofo ‘o kole ‘i he ve‘ehala *motu‘a* ‘ae kui ko Patimiusi, ko e foha ‘o Timiusi. ⁴⁷ Pea kuo fanongo ia ko Sisu ‘o Nāsaleti ia, na‘e kamata tangi kalanga ia, ‘o pehē, “Sisu, Foha ‘o Tevita, ‘alo‘ofa mai kiate

au.” ⁴⁸ Pea lolomi ia ‘e he tokolahi ke fakalongo pē: kae ‘āsili ai ‘aupito ‘ene kalanga, “Foha ‘o Tevita, ‘alo‘ofa kiate au.” ⁴⁹ Pea tu‘u ‘a Sisu, ‘o fekau ke ui kiate ia. Pea na‘a nau ui ‘ae tangata kui, mo pehē kiate ia, “Ke ke fiemālie, tu‘u; ‘oku ne ui koe.” ⁵⁰ Pea si‘aki ‘e ia hono kofu, kae tu‘u hake, ‘o ha‘u kia Sisu. ⁵¹ Pea lea ‘a Sisu, ‘o ne pehē kiate ia, “Ko e hā ho loto ke u fai kiate koe?” Pea pehēange ‘e he tangata kui kiate ia, “Eiki, ke ‘ā hoku mata.” ⁵² Pea pehē ‘e Sisu kiate ia, “Alu; kuo fakamo‘ui koe ‘e ho‘o tui.” Pea ‘ā leva ia, ‘o ne muimui kia Sisu ‘i he hala.

11

1 ‘Oku heka ‘asi ‘a Kalaisi ‘o hā‘ele ki Selūsalema: 12 ‘Oku ne tukitala‘i ‘ae ‘akau ta‘efua: 15 ‘Oku ne fakama‘a ‘ae falelotu lahi: 20 ‘O ne enginaki ‘ene kau ākonga ke tu‘uma‘u ‘i he tui, mo fakamolemolea honau ngaahi fili: 27 ‘Oku ne fakahā ‘ae ngofua ‘a ‘ene ngaahi ngāue mei he fakamo‘oni ‘o Sione, ko e tangata na‘e fekau mei he ‘Otua.

¹ Pea kuo nau ofi ki Selūsalema, ‘o hoko ki Petefesi, mo Pētani, ‘i he mo‘unga ‘oe ‘Olive, pea ne fekau atu ‘ene ākonga ‘e toko ua, ² ‘O ne pehē kiate kinaua, “Mo ō ki he potu kakai ‘oku hangatonu mai: pea ka mo ka hū ki ai, te mo ‘ilo leva ‘ae ‘uhiki ‘oe ‘asi kuo no‘otaki, ‘oku te‘eki heka ai ha tangata; vevete ia, mo taki mai. ³ Pea ka pehē ‘e ha taha kiate kimoua, “Ko e hā ‘oku mo fai ai eni?” Mo pehēange, “Oku ‘aonga ia ki he ‘Eiki;’ pea te ne tuku leva ke ‘omi ia ki heni.” ⁴ Pea na‘a na ō, ‘o na ‘ilo ‘ae ‘uhiki ‘oe ‘asi ‘oku no‘otaki ‘itu‘a ‘i he matapā, ‘i he potu ‘oe tefito‘i hala; pea na vevete ia. ⁵ Pea pehē ‘e he ni‘ihi na‘e tu‘u ‘i ai kiate kinaua, “Ko

e hā 'amoua 'oku mo vete ai 'ae 'uhiki 'oe 'asi?"
⁶ Pea na'a na lea kiate kinautolu 'o hangē ko ia na'e fekau 'e Sisu: pea na'e tuku 'akinaua ke na ō. ⁷ Pea na'a na 'omi 'ae 'uhiki kia Sisu, pea na 'ai ki ai hona ngaahi kofu; pea heka ia ki ai. ⁸ Pea folahi 'e he tokolahi honau ngaahi kofu 'i he hala; pea tutu'u hifo 'e he ni'ihī 'ae 'ulu'ulu'i 'akau, 'o falikiliki 'aki 'ae hala. ⁹ Pea ko kinautolu na'e mu'omu'a, mo kinautolu na'e muimui, na'a nau kalanga, 'o pehē, "Hosana; "Oku monū'ia ia 'oku ha'u 'i he huafa 'o Sihova! ¹⁰ Ke monū'ia 'ae pule'anga 'o 'etau tamai ko Tevita, 'aia 'oku ha'u 'i he huafa 'o Sihova: Hosana 'i he fungani mā'olunga." ¹¹ Pea hoko 'a Sisu ki Selūsalema, pea hū ki he falelotu lahi: pea kuo vakai foli 'e ia 'ae me'a kotoa pē 'i ai, pea kuo hokosia 'ae efiafi, na'a nau ō ki Pētani mo e toko hongofulu ma toko ua.

¹² ¶ Pea pongipongi ai, 'i he'enau ha'u mei Pētani, na'e fiekaia ia: ¹³ Pea sio mama'o atu ia ki he 'akau ko e fiki 'oku lau, pea 'alu ia, 'o kumi pe te ne 'ilo ai ha fua pe 'ikai: pea 'i he'ene hoko ki ai, na'e 'ikai te ne 'ilo ha me'a ka ko e lau pe; he na'e kei tuai 'ae to'ukai fiki. ¹⁴ Pea lea 'a Sisu, 'o pehēange ki ai, "Ngata 'i heni ke 'oua na'a toe kai 'eha taha ha fua 'iate koe 'o lauikuonga." Pea fanongo ki ai 'ene kau ākonga.

¹⁵ ¶ Pea na'a nau ha'u ki Selūsalema: pea hū 'a Sisu ki he falelotu lahi, 'o ne kamata kapusi kitu'a 'akinautolu na'e fefakatau'aki 'i he falelotu lahi, mo ne fulihi 'ae ngaahi palepale 'oe kau fetongi pa'anga, mo e ngaahi nofo'a 'onautolu na'e fakatau lupe; ¹⁶ Pea na'e 'ikai tuku 'e ia ke 'alu ha taha mo 'ene kavenga 'i he falelotu lahi. ¹⁷ Pea ako

ia, 'o ne pehē kiate kinautolu, “Ikai kuo tohi, 'Ko hoku fale 'e ui ko e falelotu ki he kakai kotoa pē?” Ka kuo mou ngaohi ia ko e 'ana 'oe kau kaiha'a.”

¹⁸ Pea fanongo ki ai 'ae kau tangata tohi mo e kau taula'eiki lahi, pea nau fifili pe fēfee'i 'enau tāmāte'i ia: he na'a nau manavahē kiate ia, koe'uhi kuo ofo 'ae kakai fulipē 'i he'ene akonaki. ¹⁹ Pea kuo hokosia 'ae efiāfi, ne 'alu ia mei he kolo.

²⁰ ¶ Pea pongipongi ai, 'i he'enau liu mai, ne nau vakai ki he 'akau ko e fiki kuo mate mei hono aka. ²¹ Pea fakamanatu 'e Pita, 'o ne pehē kiate ia, “Eiki, vakai, ko e fiki na'a ke tukitala'i kuo mate ia.” ²² Pea lea 'a Sisu, 'o pehēange kiate kinautolu, “Mou ma'u 'ae tui ki he 'Otua. ²³ He 'oku ou tala mo'oni atu kiate kimoutolu, Ko ia ia te ne pehē ki he mo'unga ni, Hiki koe, pea lī koe ki he tahi; pea 'ikai fakata'eta'etui hono loto, ka 'oku ne tui 'e hoko 'ae ngaahi me'a 'oku ne lea 'aki, 'e hoko 'aia kotoa pē 'oku ne lea ki ai. ²⁴ Ko ia 'oku ou pehē ai kiate kimoutolu, Ko e me'a kotoa pē 'oku mou holi ki ai, 'oka mou ka lotu, tui 'oku mou ma'u ia, pea te mou ma'u. ²⁵ Pea 'oka mou ka tu'u 'o lotu, fakamolemole, 'o kapau 'oku mou kovi'ia 'i ha taha; koe'uhi ke fakamolemolea 'e ho'omou Tamai 'oku 'i he langi ho'omou ngaahi hia. ²⁶ Pea ka 'ikai te mou fakamolemole, pea 'e 'ikai fakamolemolea 'e ho'omou Tamai 'oku 'i he langi ho'omou ngaahi angahala.”

²⁷ ¶ Pea na'a nau toe ha'u ki Selūsalema: pea 'i he'ene hā'ele 'i he falelotu lahi, na'e ha'u kiate ia 'ae kau taula'eiki lahi, mo e kau tangata tohi, mo e mātu'a, ²⁸ 'onau pehē kiate ia, “Ko e pule fē 'oku ke fai ai 'ae ngaahi me'a ni? Pea ko hai ia na'a ne

tuku kiate koe 'ae pule ke fai 'ae ngaahi me'a ni?"
²⁹ Pea lea 'a Sisū, 'o ne pehēange kiate kinautolu,
 "Te u fehu'i kiate kimoutolu foki ki he me'a 'e taha,
 pea mou tala mai kiate au, pea teu tala atu ai kiate
 kimoutolu 'ae pule ko ia 'oku ou fai ai 'ae ngaahi
 me'a ni. ³⁰ Ko e papitaiso 'a Sione, na'e mei he
 langi ia? Pe mei he tangata? Tala mai." ³¹ Pea
 na'e fealēlea'aki 'akinautolu, 'o pehē, "Kapau te tau
 pehē, 'Mei he langi,' pea 'e pehē mai 'e ia, 'Ko e
 hā na'e 'ikai ai te mou tui kiate ia?" ³² Ka tau ka
 pehē, 'Mei he tangata,' " 'oku tau manavahē ki he
 kakai: he 'oku nau pehē kotoa pē, ko e palōfita
 mo'oni 'a Sione. ³³ Pea ne nau lea, 'o pehēange kia
 Sisū, "'Oku 'ikai te mau 'ilo." Pea lea 'a Sisū, 'o
 pehē kiate kinautolu, "Pea 'e 'ikai te u tala atu kiate
 kimoutolu 'ae pule ko ia 'oku ou fai ai 'ae ngaahi
 me'a ni."

12

*1 'I he fakatātā 'oe ngoue vaine, na'e tuku ki he
 kau tauhi ta'efakafeta'i, 'oku fakahā 'e Kalaisi 'ae
 si'aki 'ae kakai Siu, mo e ui 'oe kakai Senitaile. 13
 'Oku ne fakahaofia ia mei he tauhele 'ae kau Fālesi,
 'i he'enau fehu'i ki he tuku hau: 18 'Oku ne fakahā
 'ae hē 'ae kau Satusi 'oku nau ta'etui ki he toetu'u:
 28 'Oku ne tali 'ae fehu'i 'ae tangata tohi ki he fekau
 fē 'oku lahi: 35 'Oku ne fakatonutonu 'ae mahalo
 'ae kau tangata tohi kia Kalaisi: 38 Mo ne valoki ki
 he kakai ke vakai ki he'enau fielahe mo e mālualo:
 41 'Oku ne lelei'ia 'i he fefine kuo mate hono uai fi,
 'aia na'e lī 'ae kiihi'ipa'anga si'i 'e ua, 'iate kinautolu
 kotoa pē.*

¹ Pea fua lea ia kiate kinautolu, 'i he ngaahi

fakatātā, 'o pehē, "Na'e tō 'e he tangata 'ae ngoue vaine, pea ne takatakai 'aki ia 'ae 'ā keli 'ae potu tata'o'anga uaine, pea langa 'ae fale le'o, 'o ne tuku ia ki he kau tangata tauhi ngoue, kae 'alu ia ki he fonua mama'o. ² Pea hoko hono to'ukai, na'a ne fekau 'ae tamaio'eiki ki he kau tauhi ngoue, koe'uhi ke ne ma'u mei he kau tauhi ngoue 'ae fua 'oe ngoue vaine. ³ Pea na'a nau puke ia, 'o haha, 'o fekau ke 'alu ta'eha'aneme'a. ⁴ Pea toe fekau 'e ia kiate kinautolu 'ae tamaio'eiki 'e taha; pea na'a nau tolongaki 'aki ia 'ae maka, pea foa hono 'ulu, pea fekau ke 'alu kuo lahi 'enau fai kovi kiate ia. ⁵ Pea toe fekau 'e ia 'ae tokotaha kehe, pea nau tāmata'i ia; pea mo e tokolahi; kae haha 'ae ni'ihī, pea tāmata'i 'ae ni'ihī. ⁶ Pea kuo kei toe kiate ia 'a hono foha pe taha, 'aia ko hono 'ofa'anga, pea ne fekau fakamui foki ia kiate kinautolu, 'o ne pehē, 'Te nau faka'apa'apa ki hoku foha.' ⁷ Ka na'e fepehē'aki 'ae kau tauhi ngoue ko ia, 'Ko eni 'ae foha hoko; ha'u, ke tau tāmata'i ia, pea 'e 'otautolu 'ae tofi'a.' ⁸ Pea na'a nau puke, 'o tāmata'i ia, pea lī ia kitua'ā ngoue vaine. ⁹ "Ko e hā 'e fai ai 'e he 'eiki 'oe ngoue vaine? 'E ha'u ia, 'o faka'auha 'ae kau tauhi ngoue, pea 'e tuku 'ae ngoue vaine ki ha kakai kehe. ¹⁰ Pea na'e 'ikai te mou lau 'ae tohi ni; 'Ko e maka na'e lī'aki 'e he kau tufunga, kuo hoko ia ko e fungani 'oe tuliki:

¹¹ Ko e ngāue 'a Sihova eni,
pea ko e me'a faka'aofo 'i hotau 'ao?' "

¹² Pea na'a nau fai ke nau puke ia, ka na'a nau manavahē ki he kakai: ka na'a nau 'ilo ko 'ene lea 'aki 'ae fakatātā kiate kinautolu: pea nau tuku ia, ka nau 'alu.

13 ¶ Pea na'a nau fekau kiate ia 'ae ni'ihī 'i he kau Fālesi mo e kau Helotiane, ke nau femioekina ia, 'i *he'ene* lea. 14 Pea kuo nau ha'u, pea nau pehē kiate ia, "Eiki 'oku mau 'ilo 'oku ke mo'oni koe, pea 'oku 'ikai te ke tokanga ki ha tangata; he 'oku 'ikai te ke filifilimānako ki he tangata, ka 'oku ke akonaki 'aki 'ae hala 'oe 'Otua 'i he mo'oni: 'Oku ngofua ke 'atu 'ae tukupau kia Sisa, pe 'ikai? 15 'E lelei 'emau 'atu, pe 'ikai?" Ka na'e 'ilo 'e ia 'enau mālualoī, mo ne pehē kiate kinautolu, "Ko e hā 'oku mou 'ahi'ahi' ai au?" 'Omi ha tenali ke u mamata ai. 16 Pea nau 'omiā. Pea ne pehē kiate kinautolu, "Ko e fofonga mo e tohi enī 'a hai?" Pea nau pehē kiate ia, "A Sisa." 17 Pea lea 'a Sisu, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ange kia Sisa 'ae ngaahi me'a 'a Sisa, pea 'ange ki he 'Otua 'ae ngaahi me'a 'ae 'Otua." Pea na'a nau ofo 'iate ia.

18 ¶ Pea toki ha'u 'ae kau Satusi kiate ia, 'akinautolu 'oku pehē 'oku 'ikai ha toetu'u; pea nau fehu'i kiate ia, 'o pehē, 19 "Eiki, na'e tohi 'e Mōsese kiate kinautolu, 'o *pehē*, 'Kapau 'e pekia 'ae tokoua 'o ha tangata, pea 'oku ai *hono* uaifi, kae 'ikai ha'ane fānau, 'e ma'u 'e hono tokoua 'a hono uaifi, 'o fakatupu 'ae hako ki hono tokoua.' 20 Na'e ai 'ae kāinga 'e toko fitu: pea ma'u 'e he 'uluaki 'ae uaifi, pea pekia ia 'oku 'ikai hano hako. 21 Pea ma'u ia 'e hono toko ua, pea pekia ia, kae 'ikai hano hako; pea mo hono toko tolu foki, 22 Pea ma'u ia 'e he toko fitu, kae 'ikai ha hako: pea mate fakamui foki 'ae fefine. 23 Ko ia, 'i he toetu'u, 'oka nau ka tu'u hake, 'e hoko ia ko e uaifi 'o hai 'iate kinautolu? He na'e ma'u ia 'e he toko fitu *kohonau* uaifi." 24 Pea lea 'a Sisu, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ikai ko ia 'oku mou hē ai, koe'uhi ko

ho'omou ta'e'ilo ki he tohi, mo e mālohi 'ae 'Otua?
²⁵ Koe'uhi, 'oka nau ka tu'u hake mei he pekia, 'oku
 'ikai te nau mali, pe foaki ke mali; ka 'oku nau
 tatau mo e kau 'āngelo 'i he langi. ²⁶ Pea koe'uhi
 ko e toetu'u 'ae pekia, na'e 'ikai te mou lau 'i he
 tohi 'a Mōsese, ki he folofola 'ae 'Otua kiate ia 'i he
 'ulu 'akau, 'o pehē, 'Ko au ko e 'Otua 'o 'Epalahame,
 pea ko e 'Otua 'o 'Aisake, pea ko e 'Otua 'o Sēkope?
²⁷ 'Oku 'ikai ko e 'Otua ia 'oe mate, ka ko e 'Otua 'oe
 mo'ui: ko ia 'oku mou hē lahi ai."

²⁸ ¶ Pea ko e tangata tohi 'e tokotaha, na'a ne
 fanongo ki he'enau fetau'aki, pea ne 'ilo kuo tali
 lelei 'e ia 'akinautolu, pea ha'u ia 'o fehu'i kiate ia,
 "Ko e fekau fē 'oku lahi 'i hefono kotoa pē?" ²⁹ Pea
 pehēange 'e Sisu kiate ia, "Ko e lahieni 'i he ngaahi
 fekau kotoa pē, 'Fanongo, 'e 'Isileli; Ko Sihova ko
 hotau 'Otua ko Sihova 'oku taha pe: ³⁰ pea ke 'ofa
 kia Sihova ko ho 'Otua 'aki ho loto kotoa, pea mo ho
 laumālie kotoa, mo ho 'atamai kotoa, mo ho mālohi
 kotoa.' Ko e lahi eni 'i he fekau. ³¹ Pea ko hono
 ua 'oku tataumo ia, 'Ke ke 'ofa ki ho kaungā'api 'o
 hangē pe ko koe.' 'Oku 'ikai ha fekau 'e lahi hake
 ki he ongo *fekau* ni." ³² Pea pehē 'e he tangata
 tohi kiate ia, "Ko e mo'oni, 'Eiki, kuo ke lea totonu:
 he 'oku ai 'ae 'Otua pe taha; pea 'oku 'ikai mo ha
 taha: ³³ Pea ko e 'ofa kiate ia 'aki 'ae loto kotoa,
 mo e 'atamai kotoa, mo e laumālie kotoa, pea mo
 e mālohi kotoa, pea ko e 'ofa ki hono kaungā'api
 'o hangē pe ko ia, 'oku lahi hake ia 'i he ngaahi
 feilaulau tutu kotoa mo e ngaahi hifo kotoa pē."
³⁴ Pea kuo 'ilo 'e Sisu 'oku ne lea fakapotopoto mai,
 pea ne pehē kiate ia, "'Oku 'ikai te ke mama'o mo
 e pule'anga 'oe 'Otua." Pea hili ia, na'e 'ikai ha

tangata 'e fa'a fehu'i kiate ia.

³⁵ ¶ Pea lea 'a Sisu, 'o ne pehē 'i he'ene kei akonaki 'i he falelotu lahi, "Ko e hā 'oku pehē ai 'ae kau tangata tohi, 'Ko Kalaisi ko e foha 'o Tevita? ³⁶ He na'e lea foki 'e Tevita, 'i he Laumālie Mā'oni'oni, 'Na'e pehē 'e Sihova ki hoku 'Eiki,

Nofo koe ki hoku nima to'omata'u,
kae'oua ke u ngaohi ho'o ngaahi fili ko ho
tu'ungava'e."'

³⁷ Ko ia, 'oku ui ia 'e Tevita, "Eiki,' pea ko hono foha fēfē ia?" Pea fanongo fiefia kiate ia 'ae kakai lāuvale.

³⁸ ¶ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, 'i he'ene akonaki, "Vakai telia 'ae kau tangata tohi, 'oku nau manako ke 'alu 'i he kofu tōtōlofa, mo e fetapa 'i he ngaahi faianga fakatau, ³⁹ mo e nofo'anga lelei 'i he ngaahi falelotu, mo e potu mā'olunga 'i he ngaahi kātōanga; ⁴⁰ 'Akinautolu 'oku nau fa'ao 'ae ngaahi fale 'oe kau fefine kuo mate honau husepāniti, mo fakakākā 'aki 'ae ngaahi lotu fuoloa: 'e mā'u 'ekinautolu ni 'ae mala'ia lahi."

⁴¹ ¶ Pea nofo 'a Sisu 'o hangatonu ki he fale tuku'anga koloa, 'o ne vakai ki he lī 'e he kakai'enau pa'anga ki he tuku'anga koloa: pea ko e tokolahi na'e koloa'ia ne nau līki ai 'ae me'a lahi. ⁴² Pea ha'u 'ae fefine masiva kuo mate hono husepāniti, 'one līki ai 'ae kīhi'i pa'anga 'e ua, 'aia 'oku tatau mo e kotani 'e taha. ⁴³ Pea ne ui 'ene kau ākonga, mo ne pehē kiate kinautolu, "Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, Ko e fefine paea ni, kuo ne lī ki ai 'ae me'a lahi hake 'iate kinautolu fulipē, kuo nau lī ki he tuku'anga koloa: ⁴⁴ He na'a nau lī kotoa pēki ai mei he'enau koloa lahi; ka ko

ia, 'i he'ene masiva, kuo ne lī ki ai 'a ia kotoa pē ne ne ma'u, 'io, 'a 'ene mo'ui kotoa pē."

13

1 'Oku fakahā 'e Kalaisi 'ae faka'auha 'oe falelotu lahi: 9 Ko e ngaahi fakatanga koe'uhi ko e ongoon-golelei: 10 Kuo tonu 'e malanga'aki 'ae ongoon-golelei ki he kakai kotoa pē: 14 'E hoko 'ae ngaahi mamahi lahi ki he kakai Siu: 24 Mo e anga 'o 'ene ha'u ke fakamaau: 32 Pea 'i he 'ikai 'ilo 'e ha taha hono feitu'ula'ā, ke le'o mo fa'a lotu kotoa pē, ke 'oua na'a hoko mai ia kiate kitautilu taki taha 'i he mate, 'o 'ilo 'oku 'ikai te tau teuteu.

¹ Pea 'i he'ene 'alu mei he falelotu lahi, na'e pehē 'ene ākonga 'e toko kiate ia, "Eiki, vakai ki hono anga 'oe ngaahi maka mo e ngaahi fale!" ² Pea lea 'a Sisu, 'o pehē kiate ia, "Oku ke mamata ki he ngaahi fale lahi ni? 'E 'ikai ha maka kuo fokotu'u ki ha maka 'e tuku, ka 'e laku kotoa pē ki lalo." ³ Pea 'i he'ene nofo 'i he mo'unga 'oe 'Olive, 'o hangatonu ki he falelotu lahi, na'e fehu'i fakafufū kiate ia 'a Pita mo Semisi mo Sione mo 'Anitelū, 'o pehē! ⁴ "Fakahā kiate kimautilu, 'e hoko afe 'ae ngaahi me'a ni? Pea ko e hā 'ae faka'ilonga 'oka fakamo'oni 'ae ngaahi me'a ni kotoa pē?" ⁵ Pea fua lea 'a Sisu, 'o pehēange kiate kinautilu, "Vakai telia na'a kākaa'i 'akimoutolu 'e ha taha. ⁶ Koe'uhi 'e ha'u 'ae tokolahi 'i hoku huafa, 'o pehē, 'Ko au ia,' pea te nau kākaa'i 'ae tokolahi. ⁷ Pea ka mou ka fanongo ki he ngaahi tau mo e ongoongo 'oe tau, 'oua te mou manavahē: koe'uhi kuo pau ke hoko ia; kae te'eki hoko 'ae iku'anga. ⁸ Koe'uhi 'e tu'u hake 'ae kakai ki he kakai, mo e pule'anga ki he

pule'anga; pea 'e ai 'ae mofuike 'i he ngaahi potu kehekehe, pea 'e ai 'ae ngaahi honge mo e ngaahi fakamamahi: ko e kamata'anga eni 'oe ngaahi mamahi. ⁹ “Ka mou vakai kiate kimoutolu: he te nau tukuange 'akimoutolu ki he kau fakamaau; pea 'e haha 'akimoutolu 'i he ngaahi falelotu; pea 'e 'omi 'akimoutolu ki he 'ao 'oe ngaahi pule mo e ngaahi tu'i koe'uhi ko au, ko e fakamo'oni kiate kinautolu. ¹⁰ Ka 'e tomu'a malanga'aki 'ae ongoon-golei ki he ngaahi pule'anga kotoa pē. ¹¹ Pea ka nau ka taki mo tukuange 'akimoutolu, 'oua na'a mou tomu'a fifili, pe fakakaukau ki he me'a te mou lea 'aki: ka ko ia 'e foaki kiate kimoutolu 'i he feitu'ula'a ko ia, ko ia pe te mou lea 'aki: he 'oku 'ikai ko kimoutolu 'oku lea, ka ko e Laumālie Mā'oni'oni. ¹² Pea 'e lavaki'i 'e he tokotaha 'a hono tokoua ke mate, mo e tamai 'ae foha; pea 'e tu'u hake 'ae fānau ki he mātū'a, mo pule ke tāmāte'i 'akinautolu. ¹³ Pea 'e fehi'ane'kina 'akimoutolu 'i he kakai fulipē koe'uhi ko hoku huafa: ka ko ia 'e kātaki 'o a'u ki he iku'anga, ko ia ia 'e mo'ui.

¹⁴ ¶ “Ka 'oka mou ka mamata ki he 'fakalielia 'oe faka'auha,' na'e lea ki ai 'a Taniela ko e palōfita, 'oku tu'u 'i he potu 'oku 'ikai lelei *ke tu'u ai*,” (ko ia 'oku lau ke tokanga,) “Pea 'ilonga ai 'akinautolu 'oku 'i Siutea, ke nau fehōlaki ki he ngaahi mo'unga: ¹⁵ Pea ko ia 'oku 'i he tu'a fale, ke 'oua na'a 'alu hifo ki loto fale, pe hū *ki ai*, ke to'o ha me'a mei hono fale: ¹⁶ Pea ko ia 'oku 'i he ngoue, ke 'oua na'a foki ia ki mui ke to'o mai hono kofu. ¹⁷ Ka 'e mala'ia 'akinautolu 'oku feitama, pea mo kinautolu 'oku toutama, 'i he ngaahi 'aho ko ia! ¹⁸ Pea mou lotu ke 'oua na'a hoko ho'omou hola 'i he fa'ahita'u momoko. ¹⁹ He koe'uhi 'e ai

ha mamahi 'i he ngaahi 'aho ko ia, 'aia na'e 'ikai hano tatau talu hono kamata'anga 'o māmani, 'aia na'e fakatupu 'e he 'Otua, 'o a'u ki heni, pea 'e 'ikai toe pehē. ²⁰ Pea ka ne ta'e'oua 'ae fakasi'isi'i 'e he 'Eiki 'ae ngaahi 'aho ko ia, pehē, 'e 'ikai ha taha 'e mo'ui: ka koe'uhi ko e kakai fili, 'aia kuo fili 'e ia, kuo ne fakasi'isi'i ai 'ae ngaahi 'aho. ²¹ "Pea ka toki pehē ai 'e ha taha kiate kimoutolu, 'Vakai, ko eni 'a Kalaisi,' pe, 'Vakai, 'oku 'i henaia;" 'oua 'e tuiki ia: ²² He koe'uhi 'e tupu 'ae ngaahi Kalaisi loi mo e kau palōfita loi, 'onau fakahā 'ae ngaahi faka'ilonga mo e ngaahi me'a fakaofa, ke kākā 'aki 'ae kakai kuo fili 'o ka ne faingofua. ²³ Kae tokanga 'akimoutolu: vakai, ku ou tomu'a fakahā 'ae ngaahi me'a ni kotoa pē kiate kimoutolu.

²⁴ ¶ "Ka 'i he ngaahi 'aho ko ia, hili 'ae mamahi ko ia, 'e fakapo'uli 'ae la'ā, pea 'e 'ikai tuku mai 'e he māhina 'a hono maama, ²⁵ Pea 'e ngangana 'ae ngaahi fetu'u 'oe langi, pea 'e lulu 'ae ngaahi mālohi 'oe langi. ²⁶ Pea te nau toki mamata ki he Foha 'oe tangata 'oku ha'u 'i he ngaahi 'ao, mo e mālohi lahi mo e nāunau. ²⁷ Pea 'e toki fekau 'e ia 'a 'ene kau 'āngelo, pea tānaki fakataha 'a 'ene kakai fili mei he feitu'u langi 'e fā, mei he ngata'anga 'oe fonua 'o a'u ki he ngata'anga 'ae langi. ²⁸ "Ko eni, mou 'ilo 'ae faka'ilonga 'i he 'akau ko e fiki; 'Oka kei litolito hono va'a, pea tupu hono lau, 'oku mou 'ilo 'oku ofi 'ae fa'ahita'u mafana: ²⁹ Ke pehē foki 'akimoutolu, 'oka mou ka mamata ki hono hoko 'oe ngaahi me'a ni, mou 'ilo 'oku ofi ia, 'io, 'i he matapā. ³⁰ Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, 'e 'ikai mole 'ae to'utangata ni, kae'oua ke fai 'ae ngaahi me'a ni kotoa pē. ³¹ 'E mole 'ae

langi mo e fonua: ka ko 'eku ngaahi lea 'e 'ikai mole.

³² ¶ “Ka ko e 'aho ko ia mo hono feitu'ula'ā, 'oku 'ikai ha taha 'oku ne 'ilo ki ai, 'e 'ikai, pe ko e kau 'āngelo 'oku 'i he langi, pe ko e Foha, ka ko e Tamai. ³³ Mou vakai, le'o pea lotu: he 'oku 'ikai te mou 'ilo pe hoko 'afē 'ae 'aho ko ia. ³⁴ 'Oka fononga ha tangata, 'oku ne tuku hono 'api ke tauhi 'e he'ene kau tamaio'eiki, pea ne vahe 'ae ngāue kiate kinautolu taki taha, pea fekau ki he tauhi matapā ke le'o. ³⁵ Ko ia mou le'o: he 'oku 'ikai te mou 'ilo pe ha'u fakakū 'ae 'eiki 'oe fale, 'i he efiafi, pe 'i he tu'uapō, pe 'i he 'u'ua 'ae moa, pe 'i he pongipongi; ³⁶ Telia na'a ha'u fakafokifā pe ia, 'o ne 'ilo 'akimoutolu 'oku mou mohe. ³⁷ Pea ko ia 'oku ou tala kiate kimoutolu, 'oku ou tala ki he kakai kotoa pē, Le'o.”

14

1 Ko e puleaki 'i 'o Kalaisi. 3 'Oku lilingi 'e he fefine 'ae lolo mahu'inga ki hono 'ulu. 10 'Oku fakatau ia 'e Siutasi ki he ngaahi pa'anga. 12 'Oku tomu'a fakahā 'e Kalaisi 'ae lavaki 'i ia 'e he taha 'i he'ene kau ākonga: 22 Hili 'ae kai 'oe pāsova 'oku fokotu'u 'ae 'ohomohe tapu: 26 'O ne tomu'a fakahā 'ae feholaiki 'o 'ene kau ākonga kotoa pē, mo e fakafisi 'i ia 'e Pita. 43 'Oku lavaki 'i ia 'e Siutasi 'aki 'ae 'uma. 46 'Oku mo'ua ia 'i he ngoue, 53 'Oku lohiaki 'i ia, pea tukuange ke mate 'e he kau fakamaau: 65 'Oku fai fakamamahi 'ae kakai Siu kiate ia: 66 Pea liunga tolu 'ae fakafisinga ia 'e Pita.

¹ Pea hili 'ae 'aho 'e ua, pea hoko 'a ekātoanga 'oe Lakaatu, mo e mā ta'eme'afakatupu: pea na'e

kumi 'e he kau taula'eiki lahi mo e kau tangata tohi pe fēfee'i 'enau mo'ua ia 'i he kākā, ke tāmāte'i. ² Ka na'a nau pehē, "Kae 'ikai 'i he kātōanga, telia na'a ai ha maveuveu 'ae kakai."

³ ¶ Pea na'e 'i Pētani ia, 'i he fale 'o Saimone ko e kilia, pea 'i he'ene nofo 'o kai, na'e ha'u 'ae fefine mo e puha 'alapasita 'oe lolo ko e na'ati mo'oni 'oku mahu'inga lahi; pea ne foa'i 'ae puha, mo lilingi ki hono fofonga. ⁴ Pea na'e ai 'ae ni'ihī na'a nau loto 'ita, 'onau pehē, "Ko e hā kuo maumau'i ai 'ae lolo? ⁵ He na'e faingofua ke fakatau'aki ia 'ae tenali 'e tolungeau tupu, pea foaki ki he masiva." Pea nau lāunga kiate ia. ⁶ Pea pehē 'e Sisū, "Tuku ai pe ia; ko e hā 'oku mou fakamamahi'i ai ia? Kuo fai 'e ia 'ae ngāue lelei kiate au. ⁷ He 'oku 'iate kimoutolu ma'uaipē 'ae masiva, pea ka mou ka loto ki ai 'oku mou fa'a fai lelei kiate kinautolu; kae 'ikai teu 'iate kimoutolu ma'uaipē au. ⁸ Kuo ne fai 'aia 'oku ne fa'a fai: kuo tomu'a ha'u ia ke tākai hoku sino ki hono tanu. ⁹ Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate kimoutolu, Ko e potu 'o māmani kotoa pē 'e malanga'aki ai 'ae ongoongolelei ni, 'e fakahā 'i ai foki mo ia kuo ne fai ko hono fakamanatu'i."

¹⁰ ¶ Pea ko e tokotaha 'oe toko hongofulu ma toko ua, ko Siutasi 'Isikaliote, na'a ne 'alu ki he kau taula'eiki lahi, ke lavaki'i ia kiate kinautolu. ¹¹ Pea 'i he'enau fanongo ki ai, na'a nau fiefia, 'o faka'ilo pa'anga kiate ia. Pea lamasi 'e ia ke tu'umālie 'ene lavaki'i ia.

¹² ¶ Pea 'i he 'uluaki 'aho 'oe mā ta'eme'afakatupu, 'i he'enau tāmāte'i 'a e *feilaui* 'oe Lakaatu, pea pehē 'ene kau ākonga kiate ia, "Ko e potu fē 'oku ke loto ke mau 'alu 'o teuteu ai, koe'uhi ke ke kai 'i he kātōanga 'oe Lakaatu?"

¹³ Pea fekau atu 'e ia 'ae toko ua 'i he'ene kau ākonga, 'o ne pehē kiate kinaua, "Mo ō ki he kolo, pea 'e fakafetaulaki mai kiate kimoua 'ae tangata 'oku ne fua 'ae ipu vai: muimui 'iate ia. ¹⁴ Pea ko e fale ko ia 'e hū ki ai ia, mo pehē ai ki he 'eiki 'oe fale, "Oku pehē 'e he 'Eiki, "Kofa'ā 'ae potu fale, 'aia teu kai ai mo 'eku kau ākonga 'i *hekātoanga 'oe Lakaatu.*" ¹⁵ Pea 'e fakahā 'e ia kiate kimoua 'ae potu lahi ki 'olunga, kuo ngaohi mo teuteu: mo teuteu 'i ai ma'atautolu." ¹⁶ Pea na'e 'alu atu 'ene ongo ākonga, 'o na hū ki he kolo, pea na 'ilo 'o hangē ko 'ene lea kiate kinaua: pea na teuteu ai 'a e *feilaulau 'oe Lakaatu.* ¹⁷ Pea 'i he efiafi na'a ne ha'u mo e toko hongofulu ma toko ua. ¹⁸ Pea 'i he'enau nofo 'o kai, na'e pehē 'e Sisu, "Ko e mo'oni 'oku ou tala kiate kimoutolu, Ko homou tokotaha 'oku tau keinanga te ne lavaki'i au." ¹⁹ Pea na'a nau mamahi leva, mo nau taki taha pehē kiate ia, "Ko au ia?" Pea *pehē* 'e ha taha, "Ko au ia?" ²⁰ Pea lea ia, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ko e tokotaha 'i he toko hongofulu ma toko ua, 'oku mā ala mo au ki he ipu. ²¹ Ko e mo'oni 'oku 'alu 'ae Foha 'oe tangata, 'o hangē ko ia kuo tohi kiate ia: ka 'e mala'ia 'ae tangata ko ia 'aia 'oku ne lavaki'i 'ae Foha 'oe tangata! Na'e lelei ki he tangata ko ia 'o ka ne 'ikai fanau'i ia."

²² ¶ Pea 'i he'enau kai, na'e to'o 'e Sisu 'ae mā, 'o ne tāpuaki, mo tofitofi, pea ne 'atu kiate kinautolu, 'o ne pehē, "To'o, 'o kai: ko eni hoku sino." ²³ Pea to'o 'e ia 'ae ipu inu, pea hili 'ene fakafeta'i, na'a ne 'atu kiate kinautolu: pea na'a nau inu mei ai kotoa pē. ²⁴ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Ko hoku toto eni 'oe fuakava fo'ou, 'aia 'oku lilingi

koe'uhi ko e tokolahi. ²⁵ Ko e mo'oni 'oku ou tala kiate kimoutolu, 'E 'ikai te u toe inu 'i he fua 'oe vaine, kae'oua ke hokosia 'ae 'aho ko ia te u inu fo'ou ai ia 'i he pule'anga 'oe 'Otua."

²⁶ ¶ Pea kuo hili 'enau fasi hiva, na'a nau 'alu atu ki he mo'unga 'oe 'Olive. ²⁷ Pea pehē 'e Sisu kiate kinautolu, "'E tūkia 'akimoutolu kotoa pē 'i he poōni 'iate au: he kuo tohi, 'Te u taa'i 'ae tauhi, pea 'e movetevete ai 'ae fanga sipi.' ²⁸ "Kae hili 'eku toetu'u, te u mu'omu'a 'iate kimoutolu ki Kāleli." ²⁹ Ka na'e pehē 'e Pita kiate ia, "Kapau 'e tūkia kotoa pē, ka e 'ikai te u pehē au." ³⁰ Pea pehēange 'e Sisu kiate ia, "Ko e mo'oni 'oku ou tala atu kiate koe, Ko e 'aho ni, 'io, 'i he pō ko eni, 'e te'eki ai 'u'ua 'ae moa 'o tu'o ua, ka e liunga tolu ho'o fakafisi 'iate au." ³¹ Ka na'e 'āsili ai 'ene lea fakamātoato, "Kapau te u mate ai mo koe, 'e 'ikai 'aupito te u fakafisi'i koe." Pea na'e lea pehē foki 'akinautolu kotoa pē. ³² Pea na'a nau hoko ki he potu na'e hingoa ko Ketisemani: pea pehē 'e ia ki he'ene kau ākongā, "Mou nonofo 'i heni, kae'oua ke u lotu." ³³ Pea ne 'ave 'e ia 'a Pita mo Semisi mo Sione, pea kamata ilifia lahi, mo māfasia lahi 'aupito; ³⁴ Pea ne pehē kiate kinautolu, "'Oku mamahi lahi 'aupito 'o hangē ka mate hoku laumālie: mou tatali 'i heni, pea le'o." ³⁵ Pea 'alu si'i atu ia, 'o tō fakafo'ohifo ki he kelekele, pea ne kole, 'o kapau 'e fa'a fai, pea laka 'ae feitu'u pō ko ia 'iate ia. ³⁶ Pea pehē 'e ia, "'Apā, Tamai, 'oku fa'a fai 'e koe 'ae me'a kotoa pē; ke ke 'ave 'ae ipu ni 'iate au: kae'oua na'aku fa'iteliha au, ka ko koe pe." ³⁷ Pea ha'u ia, 'o ne 'ilo kuo nau mohe, pea pehē 'e ia kia Pita, "Saimone, 'oku ke mohe 'a koe? 'E 'ikai te ke fa'a le'o 'e koe 'i

he feitu'u pō 'e taha? ³⁸ Mou le'o pea lotu, telia na'a lava'i 'akimoutolu 'e he 'ahi'ahi. Ko e mo'oni 'oku fie fai 'e he laumālie, ka 'oku vaivai 'ae kakano.”
³⁹ Pea toe 'alu atu ia, 'o lotu, 'o ne fai pe 'ae lea ko ia. ⁴⁰ Pea 'i he'ene ha'u, na'a ne 'ilo 'enau toe mohe, (he na'e māfasia honau mata,) pea 'ikai te nau 'ilo pe ko e hā te nau lea 'aki kiate ia. ⁴¹ Pea ha'u ia ko hono liunga tolu, 'o ne pehē kiate kinautolu, “Ma'u pe ho'omou mohe, pea mālōlō: kuo lahi ia, kuo hokosia 'ae feitu'u pō: vakai, kuo lavaki'i 'ae Foha 'oe tangata ki he nima 'oe kau angahala. ⁴² Tu'u hake, ke tau 'alu; vakai, 'oku 'i heni ia 'oku ne lavaki'i au.”

⁴³ ¶ Pea lolotonga 'ene lea, mo 'ene ha'u 'a Siutasi, ko e tokotaha 'oe toko hongofulu ma toko ua, pea mo e fu'u kakai mo ia, mo e ngaahi heletā mo e ngaahi 'akau, mei he kau taula'eiki lahi mo e kau tangata tohi pea mo e mātu'a. ⁴⁴ Pea ko ia na'e lavaki'i ia kuo ne tuku 'ae faka'ilonga kiate kinautolu, 'o ne pehē, “Ka 'ilonga 'aia teu 'uma ki ai, ko ia ia: puke ia, 'o tataki atu.” ⁴⁵ Pea 'i he'ene hoko mai, pea ne 'alu leva kiate ia, 'o ne pehē, “‘Eiki, 'eiki,” pea 'uma kiate ia.

⁴⁶ ¶ Pea na'a nau ala honau nima kiate ia, 'o puke ia. ⁴⁷ Pea ko e tokotaha 'iate kinautolu na'e tutu'u 'i ai, na'a ne unuhi 'ae heletā, 'o ne taa'i 'ae tamaio'eiki 'ae taula'eiki lahi, 'o motuhi hono telinga. ⁴⁸ Pea lea 'a Sisū, 'o pehēange kiate kinautolu, “He kuo mou omi ke puke au, mo e ngaahi heletā mo e ngaahi 'akau, 'o hangē ha kaiha'a? ⁴⁹ Na'aku 'i he falelotu lahi mo kimoutolu 'i he 'aho kotoa pē 'o akonaki, pea na'e 'ikai te mou puke au: ka *kuo pau* ke fakamo'oni 'ae ngaahi tohi.” ⁵⁰ Pea

na'e li'aki ia 'ekinautolu kotoa pē, ka nau feholaiki.
⁵¹ Pea na'e muimui 'iate ia 'ae talavou 'e tokotaha,
 kuo vala 'aki 'ae tupenu pea na'e puke ia 'e he
 kau talavou: ⁵² Pea si'aki 'e ia 'ae tupenu, kae hola
 telefua 'iate kinautolu.

⁵³ ¶ Pea na'a nau tataki atu 'a Sisu ki he taula'eiki
 lahi: pea na'e fakataha mo ia 'ae kau taula'eiki lahi
 kotoa pē mo e mātu'a mo e kau tangata tohi. ⁵⁴ Pea
 muimui mama'o atu kiate ia 'a Pita, ki he fale 'oe
 taula'eiki lahi: pea nofo ia mo e kau tamaio'eiki, 'o
 ne mumū 'i he afi. ⁵⁵ Pea kumi 'e he kau taula'eiki
 lahi mo e kau fakamaau kotoa pē, 'ae fakamo'oni
 kia Sisu, ke nau tāmāte'i ai ia; ka na'e 'ikai ma'u.
⁵⁶ He na'e fakamo'oni loi kiate ia 'ae tokolahi, ka
 na'e 'ikai fai tatau 'a 'enau fakamo'oni. ⁵⁷ Pea tu'u
 hake 'ae ni'ihī, 'onau fakamo'oni loi kiate ia, 'o
 pehē, ⁵⁸ "Na'a mau fanongo ki he'ene pehē, 'Te u
 veteki 'ae falelotu lahi ni kuo ngaohi 'aki 'ae nima,
 pea 'i he 'aho 'e tolu langa ha taha kehe, kae 'ikai
 'aki 'ae nima.'" ⁵⁹ Ka na'e 'ikai fai tatau foki 'enau
 fakamo'oni. ⁶⁰ Pea tu'u hake 'ae taula'eiki lahi 'i
 he ha'oha'onga, 'o ne fehu'i kia Sisu, 'o pehē, "'Oku
 'ikai te ke lea *ki ai*? Ko e hā eni 'oku fakamo'oni
 'ekinautolu ni kiate koe?" ⁶¹ Ka na'e longo pē ia, 'o
 'ikai si'i lea. Pea toe fehu'i 'ae taula'eiki lahi kiate
 ia, 'o ne pehē, "Ko koe ko e Kalaisi, ko e 'Alo 'oe
 Monū'ia?" ⁶² Pea pehē 'e Sisu, "Ko au ia: pea te
 mou mamata ki he Foha 'oe tangata 'oku nofo ia 'i
 he nima to'omata'u 'oe māfimaafi, pea mo 'ene ha'u
 mo e ngaahi 'ao 'oe langi." ⁶³ Pea toki haehae 'e he
 taula'eiki lahi hono kofu, 'o pehē, "He koe'uma'ā
 mo ha kau fakamo'oni kehe? ⁶⁴ Kuo mou fanongo
 ki he lea fie 'Otua: ko e hā homou lotu?" Pea nau
 lotu taha kotoa pē 'e totonu ke mate. ⁶⁵ Pea kamata

‘a‘anu ‘ae ni‘ihi kiate ia, pea ke ‘ufi‘ufi hono mata, ‘o taa‘i ia, pea nau pehē kiate ia, “Kikite!” Pea sipi‘i ia ‘e he kau tamaio‘eiki ‘aki honau ‘aofinima.

⁶⁶ ¶ Pea ‘i he kei nofo ‘a Pita ‘i he fale ‘i lalo, ne ha‘u ‘ae fefine kaunanga ‘e taha ‘ae taula‘eiki lahi:

⁶⁷ Pea ‘i he‘ene mamata kia Pita ‘oku ne mumū, na‘a ne sio kiate ia, mo ne pehē, “Ta ko koe foki na‘a ke ‘ia Sisu ‘o Nāsaleti.” ⁶⁸ Ka na‘e fakafisi ia, ‘o pehē, “‘Oku ‘ikai te u ‘ilo ia, pea ‘oku ‘ikai te u ‘ilo ‘aia ‘oku ke lea ‘aki.” Pea ‘alu ia ki he fale ‘itu‘a; pea ‘u‘ua ‘ae moa. ⁶⁹ Pea toe mamata kiate ia ‘ae fefine kaunanga, pea kamata pehē ‘e ia kiate kinautolu na‘e tutu‘u ‘i ai, ko e taha eni ‘okinautolu. ⁷⁰ Pea toe fakafisi ia. Pea fuoloa si‘i, pea toe pehē ‘ekinautolu na‘e tutu‘u ‘i ai kia Pita, “Ko e mo‘oni ko e taha koe ‘akinautolu; he ko e Kāleli koe, pea ‘oku tatau mo ia ho‘o lea.” ⁷¹ Ka na‘e kamata kape ia mo fuakava, ‘o pehē, “‘Oku ‘ikai te u ‘ilo ‘ae tangata ni ‘oku mou lea ki ai.” ⁷² Pea na‘e ‘u‘ua ‘ae moa ko hono liunga ua. Pea manatu ‘a Pita ki he lea ‘aia na‘e lea ‘aki ‘e Sisu kiate ia, “E te‘eki ai liunga ua ‘ae ‘u‘ua ‘ae moa, kae liunga tolu ho‘o fakafisi ‘iate au.” Pea ‘i he‘ene manatu ki ai, na‘a ne tangi.

15

1 ‘Oku ‘omi ‘a Sisu kuo ha‘i ‘o talatalaaki ia ‘i he ‘ao ‘o Pailato, 15 ‘I he loto ‘ae kakai ke pehē, ‘oku tukuange ‘ae fakapō ko Palāpasa, kae tuku ‘a Sisu ke tutuki ki he ‘akau. 17 ‘Oku tatā ‘aki ia ‘ae tatā ‘akau talatala, 19 ‘Oku ‘a‘anu ki ai, mo taukae: 21 ‘Oku pongia ‘i he‘ene fua hono ‘akau: 27 ‘Oku tautau ‘i he vaha‘a ‘oe ongo kaiha‘a; 29 ‘Oku ne kātaki ‘ae ngaahi manuki ‘ae kakai Siu: 39 Kae fakahā ‘e he ‘eikitaui ko e Alo ia ‘oe ‘Otua: 43 Pea ‘oku tanu lelei ia ‘e Siosefa.

¹ Pea pongipongi hake ai, na'e fakakaukau leva 'ae kau taula'eiki lahi, fakataha mo e mātu'a mo e kau tangata tohi mo e kau fakamaau kotoa pē, pea na'e ha'i 'a Sisu, 'o 'ave, mo tukuange kia Pailato. ² Pea pehē 'e Pailato kiate ia, "Ko e tu'i koe 'oe kakai Siu?" Pea lea ia, 'o pehēange kiate ia, "Ko ia pe." ³ Pea talatalaaki'i ia 'e he kau taula'eiki lahi 'i he ngaahi me'a lahi. ⁴ Pea toe fehu'i 'e Pailato kiate ia, 'o pehē, "'Oku 'ikai te ke lea ki ha me'a? Vakai ki hono lahi 'oe ngaahi me'a 'oku nau fakamo'oni kiate koe." ⁵ Ka na'e 'ikai si'i lea 'a Sisu ki ha me'a; pea ofo ai 'a Pailato. ⁶ Pea ko e kātōanga *ko ia* na'a ne tukuange ai kiate kinautolu ha pōpula 'e tokotaha, 'aia te nau loto ki ai. ⁷ Pea na'e ai 'a *etokotaha* ko Palāpasa hono hingoa, kuo ha'i fakataha mo kinautolu na'a nau kau mo ia 'i he angatu'u, mo nau fai 'ae fakapō 'i he angatu'u. ⁸ Pea 'ioho le'o lahi 'ae kakai, 'onau kamata talake *ne fai* 'o hangē ko ia na'a ne fa'a fai kiate kinautolu. ⁹ Ka na'e lea 'a Pailato, 'o pehēange kiate kinautolu, "Ko homou loto ke tukuange kiate kimoutolu 'ae Tu'i 'oe kakai Siu?" ¹⁰ He na'a ne 'ilo ko e me'a 'i he meheka kuo tukuange ai ia 'e he kau taula'eiki lahi. ¹¹ Ka na'e ue'i 'ae kakai 'e he kau taula'eiki lahi, ke ne tuku mai 'a Palāpasa pe kiate kinautolu. ¹² Pea toe lea 'a Pailato, 'o ne pehēange kiate kinautolu, "Ka ko e hā homou loto ke u fai kiate ia 'aia 'oku mou ui ko e Tu'i 'oe kakai Siu?" ¹³ Pea na'a nau toe kalanga, "Tutuki ia ki he 'akau." ¹⁴ Pea toki pehē 'e Pailato kiate kinautolu, "Koe'uma'ā, ko e hā 'ae kovi kuo ne fai?" Pea na'a nau 'āsili kalanga ai 'aupito, "Tutuki ia ki he 'akau."

¹⁵ ¶ Pea ko e me'a 'i he fie fakafiēmālie 'e Pailato

ki he kakai, na'a ne tukuange 'a Palāpasa kiate kinautolu, pea hili 'ene kau'ima'ea 'a Sisū, na'a ne tukuange ia ke tutuki ki he 'akau. ¹⁶ Pea na'e tataki ia 'e he kau tau ki he potu fale na'e ui ko e fale faka'eiki, 'onau fakataha 'ae kautau kotoa. ¹⁷ Pea na'a nau fakakofu 'aki ia 'ae kulokula, 'o lalanga 'ae tatā 'aki 'ae 'akau talatala, 'o 'ai kiate ia. ¹⁸ Mo nau kamata fetapa kiate ia, "Si'oto'ofa, Tu'i 'oe kakai Siu!" ¹⁹ Pea na'a nau taa'i 'aki ia 'ae va'a kaho 'i hono mata, 'o 'a'anu kiate ia, pea tū'ulutui mo hū kiate ia. ²⁰ Pea kuo nau manuki'i ia, pea nau to'o 'iate ia 'ae kulokula, kae 'ai kiate ia hono kofu 'o'ona, 'o tataki atu ia ke tutuki ki he 'akau. ²¹ Pea na'a nau pule ke fua hono 'akau 'e he tokotaha ko Saimone ko e Sailini, ko e tamai 'a 'Aleki'sānita mo Lufusi, 'i he'ene 'alu ange ai, ko 'ene ha'u mei he tuku'uta. ²² Pea na'a nau 'omi ia ki he potu ko Kolokota, 'aia ko hono 'uhinga, "Ko e potu 'oe 'ulupoko." ²³ Pea na'a nau 'atu 'ae inu kiate ia ko e uaine, kuo hu'i 'aki 'ae mula: ka na'e 'ikai te ne ma'u ia. ²⁴ Pea kuo nau tutuki ia ki he 'akau, pea nau vahevahe hono ngaahi kofu, mo talotalo ki ai, *ke 'ilonga* 'a ia 'e ma'u 'e he tangata taki taha. ²⁵ Pea ko hono tolu ia 'oe feitu'ula'ā, na'a nau tutuki ai ia ki he 'akau. ²⁶ Pea na'e tohi 'i 'olunga 'ae tohi 'o hono talakovi'i, KO E TU'I 'OE KAKAI SIU. ²⁷ Pea na'a nau tutuki ki he 'akau fakataha mo ia 'ae ongo kaiha'a 'e toko ua: ko e taha 'i he nima to'omata'u, mo e taha 'i hono to'ohema. ²⁸ Pea na'e fakamo'oni ai 'ae tohi, 'aia 'oku pehē, "Pea na'e lau ia fakataha mo e kau angahala." ²⁹ Pea manuki'i ia 'ekinautolu na'e fe'alu'aki, 'i he kalokalo honau 'ulu, mo e pehē, "A koe, 'oku ke maumau'i 'ae

falelotu lahi, mo *toe* langa ia 'i he 'aho 'e tolu,
³⁰ Fakamo'ui koe, pea ke 'alu hifo mei he 'akau."
³¹ Pea manuki pehē foki 'e he kau taula'eiki lahi,
'o nau fepehē'aki 'iate kinautolu mo e kau tangata
tohi, "Na'a ne fakamo'ui 'ae kakai; ka 'oku 'ikai
te ne fa'a fakamo'ui ia. ³² Tuku ke 'alu hifo eni 'a
Kalaisi ko e Tu'i 'o 'Isileli mei he 'akau, koe'uhi ke
mau mamata mo tui." Pea ko kinaua na'e tutuki
ki he 'akau mo ia ne na manuki'i ia. ³³ Pea 'i he
hokosia hono ono 'oe feitu'ula'ā, na'e fakapo'uli
'ae fonua kotoa 'o a'u ki hono hiva 'oe feitu'ula'ā.
³⁴ Pea 'i hono hiva 'oe feitu'ula'ā na'e tangi le'o lahi
'a Sisu, 'o pehē, "Ilai, 'Ilai, lama sapakatani?" 'Aia
ko hono 'uhinga, "Ko hoku 'Otua, ko hoku 'Otua,
ko e hā kuo ke li'aki ai au?" ³⁵ Pea ko honau
ni'ihī na'e tutu'u 'i ai, 'i he'enau fanongo, na'a nau
pehē, "Vakai, 'oku ne ui kia 'Ilaisiā." ³⁶ Pea lele
'ae tokotaha, 'o ne unu 'ae oma ki he vai mahi, 'o
'ai ia ki he va'a kaho, mo 'ohake ke ne inu, mo ne
pehē, "Tuku ai pe; ke tau vakai, pe ha'u 'a 'Ilaisiā ke
tuku hifo ia." ³⁷ Pea tangi le'o lahi 'a Sisu, pea ne
tuku hake hono laumālie. ³⁸ Pea na'e mahae ua 'ae
puipui 'oe falelotu lahi, mei hono potu 'i 'olunga 'o
a'u ki lalo.

³⁹ ¶ Pea 'i he mamata 'ae 'eikitau, na'e tu'u 'o
hangatonu atu kiate ia, kuo pehē 'a 'ene tangi,
mo e tuku hake 'a hono laumālie, ne ne pehē,
"Tā ko e mo'oni ko e 'Alo 'oe 'Otua 'ae tangata
ni." ⁴⁰ Na'e ai mo e kau fefine na'a nau sio mai
mei he mama'o: pea na'e 'iate kinautolu 'a Mele
Makitaline, mo Mele ko e fa'ē 'a Semisi si'i pea
mo Sose, mo Salome; ⁴¹ ('Akinautolu foki na'a nau
muimui kiate ia, mo tauhi ia 'i he'ene 'i Kāleli;) pea
mo e kau fefine tokolahi, na'a nau 'alu hake mo ia

ki Selūsalema.

⁴² ¶ Pea kuo efiāfi ai, pea koe'uhi ko e teuteu, 'aia ko e 'aho 'oku mu'a 'i he 'aho Sāpate, ⁴³ Na'e 'alu loto mālohi 'a Siosefa 'o 'Alematea, ko e fakamaau ongolelei, pea na'e tatali foki ia ki he pule'anga 'oe 'Otua, 'o ne kole meia Pailato 'ae sino 'o Sisu. ⁴⁴ Pea ofo 'a Pailato 'i he'ene pekia vave: pea ne ui 'ae 'eikitau, 'o fehu'i ki ai pe kuo fuoloa ange 'ene pekia. ⁴⁵ Pea kuo ne 'iloia mei he 'eikitau, pea ne 'atu 'ae sino kia Siosefa. ⁴⁶ Pea fakatau 'e ia 'ae tupenu mahu'inga lelei, mo vete hifo ia, 'o fakakoloa'aki ia 'ae tupenu mahu'inga, pea fakatokoto ia 'i he fonualoto kuo tā 'i he maka, pea ne teketeka'i 'ae maka ki he matapā 'oe fonualoto. ⁴⁷ Pea ko Mele Makitaline mo Meleko e fa'ē 'a Sose, ne na mamata ki he potu kuo fakatokoto aiia.

16

1 'Oku fakahā 'e ha 'āngelo 'ae toetu'u 'a Kalaisi ki he fefine 'e toko tolu. 9 'Oku hā 'a Kalaisi kia Mele Makitaline: 12 Ki he toko ua 'oku fononga; 14 Pea toki hā ki he kau 'aposetolo, 15 'Akinautolu 'oku ne fekau atu ke malanga'aki 'ae ongoongolelei: 19 Pea 'alu hake ia ki he langi.

¹ Pea 'i he hili 'ae Sāpate, kuo fakatau 'e Mele Makitaline, mo Mele ko e fa'ē 'a Semisi, mo Salome, 'ae ngaahi 'akau namu lelei, koe'uhi ke nau omi 'o fakatolonga'aki ia. ² Pea 'i he hengihengi 'oe 'uluaki 'aho 'oe uike, na'a nau omi ki he fonualoto, fe'unga mo e 'alu hake 'ae la'ā. ³ Pea na'a nau fepehē'aki, "Ko hai te ne teketeka'i ma'atautolu 'ae maka mei he matapā 'oe fonualoto?" ⁴ Pea 'i he'enau sio, na'a nau 'ilo kuo teka'i atu 'ae

maka: he na'e lahi 'aupito ia. ⁵ Pea 'i he hū ki he fonualoto, na'a nau mamata ki ha talavou 'oku nofo 'i he potu to'omata'u, kuo kofu'aki 'ae kofu tōtōlofa mo hinehina; pea na'a nau ilifia. ⁶ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "'Oua te mou ilifia: 'Oku mou kumi 'a Sisu 'o Nāsaleti, 'aia na'e tutuki ki he 'akau: kuo tu'u hake ia; 'oku 'ikai 'i heni ia; vakai ki he potu na'a nau fakatokoto ai ia. ⁷ Ka mou ō, 'o fakahā ki he'ene kau ākonga mo Pita, 'oku mu'omu'a ia 'iate kimoutolu ki Kāleli: te mou mamata kiate ia 'i ai, 'o hangē ko 'ene tala kiate kimoutolu." ⁸ Pea na'a nau hū leva kitu'a, 'o feholaiki mei he fonualoto; he na'a nau tetetete mo ilifia: pea 'ikai te nau lea si'i ki ha taha; he na'a nau manavahē.

⁹ ¶ Pea kuo toetu'u 'a Sisu 'i he hengihengi 'oe 'uluaki 'aho 'oe uike, na'a ne tomu'a fakahā ia kia Mele Makitaline, 'aia ne ne kapusi mei ai 'ae tēvolo 'e toko fitu. ¹⁰ Pea 'alu ia 'o fakahā kiate kinautolu na'a nau 'iate ia, lolotonga 'enau mamahi mo tangi. ¹¹ Pea ko kinautolu, 'i he'enau fanongo kuo mo'ui ia, pea kuo mamata ia *ki ai*, na'e 'ikai te nau tui.

¹² ¶ Pea hili eni ne hā ia 'i he anga 'e taha ki honau tokoua, 'i he'ena ō 'o fononga ki he potu tuku'uta. ¹³ Pea na'a na ō, 'o fakahā ia kiate kinautolu; ka na'e 'ikai te nau tui kiate kinaua.

¹⁴ ¶ Pea hili ia, na'a ne hā ki he toko hongofulu ma tokotaha 'i he'enau nofo 'o kai, 'o ne valoki'i 'enau ta'etui mo loto fefeka, ko e me'a 'i he'enau ta'etui kiate kinautolu na'a nau mamata kiate ia 'i he hili 'ene toetu'u. ¹⁵ Pea pehē 'e ia kiate kinautolu, "Mou 'alu ki māmani kōtoa pē, 'o malanga'aki 'ae ongoongolelei ki he kakai fulipē. ¹⁶ Ko ia ia 'e

tui mo papitaiso, 'e mo'ui; ka ko ia ia 'e 'ikai tui, 'e mala'ia. ¹⁷ Pea ko e ngaahi faka'ilonga eni 'e hoko kiate kinautolu 'oku tui: Te nau kapusi 'ae kau tēvolo 'i hoku huafa; te nau lea 'aki 'ae ngaahi lea fo'ou; ¹⁸ Te nau to'o hake 'ae ngaahi ngata; pea kapau te nau inu ha me'a fakamate, 'e 'ikai kovi ia kiate kinautolu; te nau hilifaki nima ki he mahaki, pea te nau mo'ui."

¹⁹ ¶ Ko ia hili 'ae lea 'ae 'Eiki kiate kinautolu, na'e ma'u hake ia ki he langi 'o nofo 'i he nima to'omata'u 'oe 'Otua. ²⁰ Pea na'a nau 'alu atu, 'o malanga 'i he potu kotoa pē, pea na'e ngāue 'ae 'Eiki mo *kinautolu*, 'o ne fakamo'oni 'ae folofola 'aki 'ae ngaahi faka'ilonga na'e hoko. 'Emeni.

KO E TOHI TAPU KĀTOA
The Holy Bible in the Tongan language of Tonga,
Revised West Version

Public Domain

Language: Tongan

Translation by: James Baxley

Cover and title page artist: Kitone Vailea

Digital editions and layout: Michael Johnson

Web site: <https://ebible.org/ton/>

Translator support: <https://worldoutreach.org/325>

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 30 Nov 2021

2362cc12-5c8d-5627-ad4b-c1c163858892